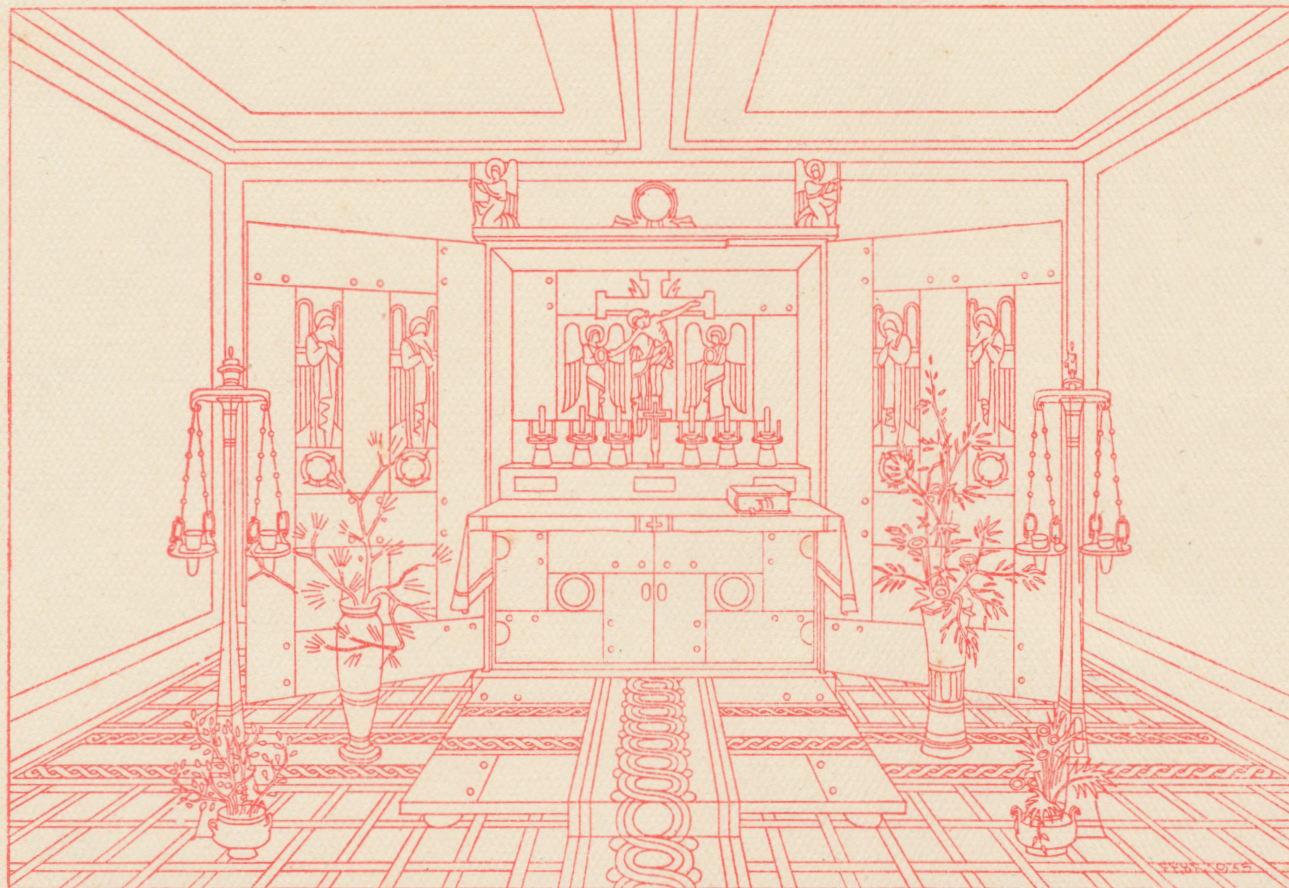

Prekmuriana

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota za literaturo in kulturno zgodovino

Letnik 5 / številka 1 / 2022

ISSN 2630-4449

KRILNI OLTAR, ODPRT ZA SLUŽBO BOŽJO. JE ZLOŽLJIV
V OBLIKO OMARE Z NAVSKRIŽ ZAPIRAJOČIMI SE VRATI,
ZA KATERIMI STA MENZA IN STOPNJICA SKLOPLJENI
NAVZGOR. POD MENZO SHRAMBA BOGOSLUŽNE OPRAVE.

ISSN 2630-4449

Prekmuriana

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota za literaturo in kulturno zgodovino
Letnik 5 / številka 1

Založila in izdala: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota

Za knjižnico: mag. Klaudija Šek Škafar

Urednik: Marko Vugrinec

Oblikovanje: Matej Končan

Jezikovni pregled: Jože Vugrinec, Julijana Vöröš

Fotografija na naslovnici: Plečnikov načrt krilnega oltarja (arhiv PIŠK Murska Sobota)

Fotografije: Marijin list, PIŠK MS, Peter Krečič: Das Ljubljana von Plečnik (1991),

Dejan Süč, Marko Vugrinec, Stopinje (2018)

Tisk: Tiskarna aiP Praprotnik d.o.o.

Naklada: 200 izvodov

December 2022

Revija je brezplačna. Izdajo revije podpira Ministrstvo za kulturo RS.

Prekmuriana

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota
za literaturo in kulturno zgodovino

Vsebina

Uvodnik.....	4
Kulturno-zgodovinski utrinki.....	7
Jože Vugrinec: Plečnik v Prekmurju; tudi v soboški knjižnici. V poklon in zahvalo arhitektu Jožetu Plečniku ob njemu posvečenem letu 2022.....	8
dr. Albert Halász: Janoš Slepec (1872–1936). Življenje in delo.....	12
Dejan Süč: Življenjska zgodba murskosoboškega tiskarja Márka Grünbauma	20
Dejan Süč: Življenjska zgodba tiskarja Béle Wellischa	24
Spomini	29
Jože Vugrinec: Jože Ftičar (1930–2017). Ob profesorjevi 5. obletnici smrti	30
Dogodki, projekti in nagrade	33
Jana Balažic: 21. strokovno posvetovanje potujočih knjižnic in festival bibliobusov.....	34
Metka Celec: Noč v objemu ljudskega izročila.....	38
Gabrijela Sečkar: Druženje v Domu starejših Rakičan.....	40
Jana Balažic: Panonska hiša – preplet preteklosti in sodobnosti.....	42
mag. Klavdija Šek Škafar: Nagrada Združenja splošnih knjižnic v roke PIŠK Murska Sobota.....	48
Literarni utrinki	51
Jože Vugrinec Pregled zgodovine Prekmurja: preteklost Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja.....	52
Julijana Vöröš Življenje in delo Štefana Barbariča	54
Julijana Vöröš Mateja Gaber: Svet, kot iz škatlice vzet.....	56
Julijana Vöröš Norma Bale: Ptice dronovke/Ftice dronovke	58
Julijana Vöröš Kostas Hatziandoniu: Agrigento.....	60
Julijana Vöröš Alfred Matiš: Potočnjekovi.....	62

Uvodnik

Ob iztekajočem se postpandemičnem letu 2022 je pred nami nova, že 5. številka kulturno-zgodovinske revije Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, *Prekmuriana*. Revija je v letih svojega izhajanja z objavljenimi prispevki bralcem in obiskovalcem osrednje kulturne ustanove v Pomurju nudila ne samo širjenje obzorja o preteklosti njihove pokrajine, temveč je prinašala tudi informacije o najpomembnejših dogodkih, ki so zaznamovali njen kulturni utrip. Morda na prvi pogled drobna knjižica v času, ko tiskana dela ob vse bolj naprednih tehnoloških orodjih izgubljajo svojo vrednost, ne pritegne toliko pozornosti ... Toda omenjeno trditev spremeni dejstvo, da je kot neke vrste bilten PIŠK Murska Sobota lahko dostopna vsakomur, ki jo obišče. Njena vsebina pa poskuša biti čim bolj zanimiva.

V letošnji številki *Prekmuriane* je na začetku prispevek prof. Jožeta Vugrinca, dolgoletnega direktorja PIŠK Murska Sobota, o delovanju največjega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika v Prekmurju. Plečnik je v preteklem stoletju s svojim delom veliko prispeval k prepoznavnosti pokrajine, saj je v sodelovanju s takratnim prekmurskim klerom uspel realizirati marsikateri načrt. V povezavi s knjižnico, ki hrani nekaj korespondence s takratno prekmursko duhovščino, naj omenimo njegovo zasnovo glave najpomembnejšega lokalnega versko-političnega tednika *Novine in zasnove naslovnice* nekaj števil *Kalendarja Srca Jezusovega*. Ker letos (2022) praznujemo 150 let rojstva tega največjega slovenskega arhitekta, mu je posvečen tudi osrednji prispevek v njej.

V nadaljevanju nas dr. Albert Halász seznanja z življenjem in delom prekmurskega duhovnika Janoša Slepca. Slepcec je bil v prvi polovici 20. stoletja dekan murskosoboške dekanije, največ zaslug pa ima pri povečanju in dograditvi stare murskosoboške cerkve v novo, obsežnejšo. V prispevkih, ki mu sledita, se Dejan Süč ukvarja z življenjem in delom dveh znanih prekmurskih tiskarjev s konca 19. in začetka 20. stoletja Márkom Grünbaumom in Bélo Wellischem. Pred 5. leti preminulega prekmurskega pesnika in profesorja slovenskega jezika Milana Vincetiča se spominjamo tudi z izborom nekaterih njegovih pesmi, ki smo jih umestili med posamezna poglavja.

V mnogočem spregledani prof. Jože Ftičar, ki mu je posvečen Vugrinčev spominski zapis, je veliko prispeval h kulturnemu razvoju svoje domače pokrajine, čeprav je večino svojega življenja preživel izven nje. Kot jezikoslovec je s svojimi prispevki redno sodeloval pri osrednjem pomurskem zborniku *Stopinje*; izdal pa je tudi nekaj svojih del, med njimi najbolj znano serijo nadaljevanj v prekmurskem narečju *Za nápršnjek vedrine*.

Za današnji pomen knjižnice – seznanitev njenih obiskovalcev in bralcev – so najpomembnejši zapisi štirih avtoric, ki so hkrati zaposlene v njej: Metke Celec, Gabrijele Sečkar, Jane Balažič in mag. Klaudije Šek Škafar. Le-ti odstirajo njen današnji življenjski utrip: dogodke, ki se tedensko vrstijo, projekte, ki jih knjižnica izvaja, in priznanja, ki so jih za svoje delo in prizadevanja prejeli. Knjižnica je namreč s svojimi prostori tudi prostor živahne izmenjave: kot osrednja kulturna ustano-

va zagotavlja različnim deležnikom s tega področja možnost predstavitve, promocije in izmenjave mnenj. Hkrati različnim obiskovalcem, posebej še ljubiteljem kulture in knjig, nudi prostor srečevanja in seznanjanja z njo, poleg drugih osnovnih funkcij, ki jih ima – izposoje knjig in gradiva.

Publikacijo zaključujejo predstavitve nekaterih literarnih del, ki so izšla v letošnjem in preteklem letu. Dela in odlomke iz njih je zbrala Julijana Vöröš, tudi zaposlena v knjižnici.

Vsem obiskovalcem Pokrajinske in študijske knjižnice želimo v prihajajočem letu 2023 obilo sreče in zdravja, hkrati pa veliko novih spoznanj in prijetnega branja ob prebiranju nove številke Prekmuriane.

Marko Vugrinec, urednik

*Kamen poka v kamen
iz sten pohajajo sekire
če jih nakrha, nisi varen
odslej ni več izbire*

*Kamen poka v kamen
brez vsake brazgotine
če ne zraste, moraš zraven
od tod ni več pokline*

Milan Vincetič: Oprezanje, Arka, 1987, str. 7

Kulturno-zgodovinski utrinki

Jože Vugrinec

Plečnik v Prekmurju; tudi v soboški knjižnici

V poklon in zahvalo arhitektu Jožetu
Plečniku ob njemu posvečenem letu 2022

Jože Plečnik, največji slovenski arhitekt prejšnjega stoletja, je bil rojen 22. januarja 1872 v Ljubljani, umrl pa 7. januarja 1957 v rojstnem mestu, v 85. letu starosti. V mesecu januarju letos je torej minilo 150 let od njegovega rojstva in 65 let od smrti. Ker je v svoji umetniški ustvarjalnosti kar nekaj umetnin in oblikovalskih stvaritev podaril tudi nam, prebivalcem prekmurske pokrajine, smo mu dolžni tudi mi poklon in zahvalo, pa to ne le v tem letu, temveč tudi v naslednjih, v vsem času, ko bodo njegova dela (o)stala med nami, in s tistimi ljudmi ob reki Muri, ki bodo prišli za nami.

Slovenija se mu je poklonila in zahvalila za njegovo ustvarjalno življenje z vsega spoštovanja vredno gesto, ko je letošnje leto proglasila za Plečnikovo leto. To je – med drugim – utemeljila z naslednjim: »Plečnik je zaradi svojega edinstvenega in celostnega pristopa k oblikovanju stavb in prostorov postal pomemben vzor in navdih za sodobno arhitekturno produkcijo po vsem svetu.« Sporočilo poleg Ljubljane, katero je Plečnik s svojimi deli »prenaredil« iz nekdanj dokaj obrobne mesta v eno od arhitekturno najbolj zanimivih, lepih srednjeevropskih mest,¹ saj je Ljubljana

---

¹ Samo nekateri izredni njegovi ustvarjalni dosežki v našem glavnem mestu: Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, ljubljansko pokopališče Žale, Tromostovje, Plečnikov

danes eno od najlepših glavnih mest držav v tem prostoru, sporoča še naslednje: »Plečnikovo delo zunaj Ljubljane je bilo posvečeno zlasti cerkveni arhitekturi, vključno s kapelicami in znamenji, deloma tudi drugim arhitekturnim nalogam v mestih, denimo v Kranju, Celju, Kočevju, Kamniku in predvsem na podeželju.«

V prej citiranemu tekstu naši, prekmurski kraji sodijo pod pojem »podeželje«. A je veliki arhitekt Jože Plečnik ustvarjal velike stvari tudi »na podeželju«. Ustvarjalno zelo uspešno ni bil povezan le z rodno Ljubljano, Prago na Češkem, Dunajem v Avstriji in Beogradom v Srbiji, s prej omenjenimi mesti v Sloveniji, temveč – kot že nakazano – tudi s Prekmurjem (in – bi danes lahko domiselno dodali – s svojimi *Zapornicami* na reki Ljubljanici blizu današnjega *Prekmurskega trga* v Ljubljani). Za Prekmurje je ustvaril kar nekaj umetniških del. Ta so: župnijska cerkev *Gospodovega vnebohoda v Bogojini*, zidana med leti 1924 in 1927, *glavni oltar župnijske gotske cerkve v Martjancih*, to je oltar farnege svetnika sv. Martina, postavljen 1925. leta, in tudi v Martjancih – *nagrobni spomenik duhovnika in martjanskega župnika Jožefa Horvata*, pa *nagrobni spomenik zbiratelja ljudskega blaga Števana Küharja* v Bratoncih, oba postavljena leta 1932. Istega leta kot Horvatov in Küharjev nagrobnik je izpod arhitektovega peresa nastal načrt za *glavo tednika Kleklovih Novin Slovenske krajine*, leto kasneje pa *naslovnica Kalendara Srca Jezusovoga*; torej naslovne strani periodičnega tiska, ki ga je urejal in izdajal upokojeni duhovnik Jožef Klekl st. (1874–1948) v Črenšovcih. Iz srede 30. let obstaja *razglednica za Klub prekmurskih akademikov*, v

---

stadion, cerkvi v Šiški in na Barju, Ljubljanske tržnice, Zapornice na reki Ljubljanici ob Ambroževem trgu in (zdaj tudi) Prekmurskem itd.

zvezi s katero bo še govora, zadnje njegovo delo pa sodi v leto 1955, to je načrt za *strop cerkvene ladje župnijske cerkve Marije Vnebovzete* pri Gradu na Goričkem.

V našem uvodnem, kratkem pregledu smo našteali vse Plečnikove arhitekturne oz. umetniške in oblikovalske podvige v prekmurskem zemljepisnem prostoru. Zanje se mu moramo zahvaliti tudi soboški knjižničarji, naši uporabniki, finančeri in vsi ljudje, ki jim je pri srcu umetnost, besedna, oblikovalska, slikarska, kiparska, arhitekturna ... Skratka vsi, ki jim veliko pomeni vse, kar je lepo. Med Plečnikovimi umetniškimi stvaritvami so sicer tiste, ki so posredno ali neposredno vezane na Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota iz arhitektovega ustvarjalnega prekmurskega ciklusa manj (pre)pozna(v)ne, pa so za našo zgodovino, nacionalno zavest in ne nazadnje za bogatost soboške knjižnice zelo pomembne.

Po vsem slovenskem knjižničarskem in širšem kulturnem svetu je namreč znano, da je Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota bogata z domoznanskim gradivom, z domoznansko zbirko.² Poleg knjižnih in drugih raritet sodijo vanj tudi časniki, prekm.: novine. Tako je za prej omenjenega črenšovskega duhovnika in izdajatelja prekmurskega periodičnega tiska Jožefa Klekla st. arhitekt Plečnik zasnoval naslovne glave za *Kalendar Srca Jezusovoga* in za *Novine Slovenske krajine*. Kalendar začne izhajati s Plečnikovo naslovnico v letniku XXX, to je v Kalendarju za leto 1933, in izhaja z njo še v nadaljnjih dveh letnikih, v XXXI. in XXXII. letniku (za leta 1934 in 1935). Z

---

² Vanjo spadajo poleg knjig, časopisov, časnikov, izrezkov iz njih, rokopisov, zapuščin idr. tudi likovna zbirka pomurskih slikarjev, zbirka disertacij pomurskih doktorjev znanosti, prekmurska »hungarika« idr.

letnikom XXXIII (leto 1936) urednik Plečnikove naslovnice, ki predstavlja Kristusa z vrisanim prebodenim srcem, ne objavlja več, in to ne vse do letnika XXXVI (koledar za leto 1939). Nato jo ponovno uporabi za naslednja dva letnika – za XXXVII. in XXXVIII. letnik v letih 1940 in 1941 – in samo še v zadnjem letu izhajanja, v letu 1944, v letniku XXXXI. Vmesna letnika XXXIX in XXXX za leti 1942 in 1943 sta spet brez Plečnikove naslovnice. Zakaj taka urednikova ravnanja s Plečnikovo zasnovano naslovnico Kalendara Srca Jezusovoga, nam ni moč razložiti. Domnevamo lahko, da je bil Klekl st. ne le preveč samovšečen pisec besedil, temveč tudi oblikovalec slikovnega in drugega grafičnega oz. likovnega gradiva v edicijah, ki jih je urejal in izdajal. Naj k temu dodamo le še, da sta v zadnjem letniku izhajanja (letnik XXXXI v letu 1944) Kristusova podoba in napis modificirana, najbrž ne s Plečnikovim dovoljenjem. Napis pa urednik iz knjižne zveze VEČNI KRALJ spremeni v narečno, prekmursko obliko z madžarskim črkopisom – VECSNI KRÁL.

Novine Slovenske krajine pa so dobile Plečnikovo naslovnico že leto poprej, in sicer s 13. št. XIX. letnika z dne 27. marca 1932. Črke prve sestavine besedne zveze »Novine« so bile bele na črni podlagi in veliko večje od naslednjih v besedni zvezi »Slovenske krajine«, ki so bile črne na beli podlagi in napisane v spodnji vrsti. V črkah in ob njih pa okraski. Novine so to Plečnikovo naslovnico nosile do konca izhajanja v letu 1941.

Tri Plečnikove umetniške stvaritve v Prekmurju so čisto oblikovalskega značaja. Poleg dveh prej omenjenih, ki jih soboška knjižnica v vseh izvodih poseduje, je še ta, da je za Mursko Soboto napravil očrt za spomenik starejšim prekmurskim pisateljem in ga prikazal na razglednici Kluba

prekmurskih akademikov (gl. omembo v uvodni točki), ki pa ni bil nikoli realiziran. Spomenik prekmurski knjigi v obliki knjige je sicer bil napravljen in postavljen v soboški park, vendar njegov snovalec ni bil Plečnik; stoji ob sprehajalni poti, ki peče od centra mesta mimo njega in umetnega jezera proti gradu.

Poleg prej omenjenih Kleklovih edicij Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota poseduje tudi dve dopisnici, ki ju je Plečnik napisal upokojenemu duhovniku Jožefu Kleklu st. (eno zagotovo njemu, za eno pa ne vemo točno, ali je naslovnik on). Tisto, ki jo lahko prepoznamo, je datirana z dne 17. III. '35, sporoča pa naslednje lepe želje:

»Visokočastiti gospod! Ganjen po Vaši veliki ljubeznivosti se Vam od srca zahvaljujem. Gospod Bog blagoslovi Vas in vse Vaše delo. Ozdravite srečno in nadaljujte z duhovniškim ognjem boj za ohranitev Vaših ljubih Prekmurcev. To Vam prisrčno želi za god in Vas spoštljivo pozdravlja

Vaš Plečnik«³

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, ki bi jo morali po vsem njenem bogatem gradivu, podarjenem in nakupljenem v zadnjih nekaj desetletjih, po izrednem razvoju v tem času, regionalnih zadolžitvah in sodelovanju s slovenskimi območnimi knjižnicami, s sosednjimi knjižnicami enakega poslanstva na Madžarskem, Hrvaškem, v Avstriji in na Slovaškem poimenovati krajše, kot *Pomurska knjižnica Murska Sobota*, hrani poleg prikazanega ustvarjalnega dela arhitekta Jožeta Plečnika tudi vse monografije o njem, ki so izšle v Sloveniji.

Zato je prav, da smo se velikemu Slovencu in velikemu slovenskemu arhitektu ob 150. obletnici njegovega rojstva zahvalili za vse, kar je postoril za našo domovino in našo pokrajino, tudi v reviji *Prekmuriana*, ki jo izdaja Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota.

Literatura in viri:

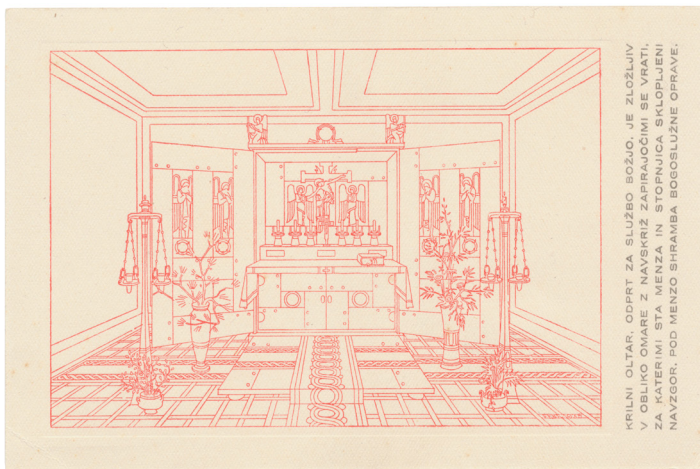
Arhitekt Jože Plečnik v Prekmurju: posvetovanje Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva 25. in 26. septembra 1977, Moravske Toplice, Ljubljana 1998

Kalendar Srca Jezusovega, Črensovci 1933–1944

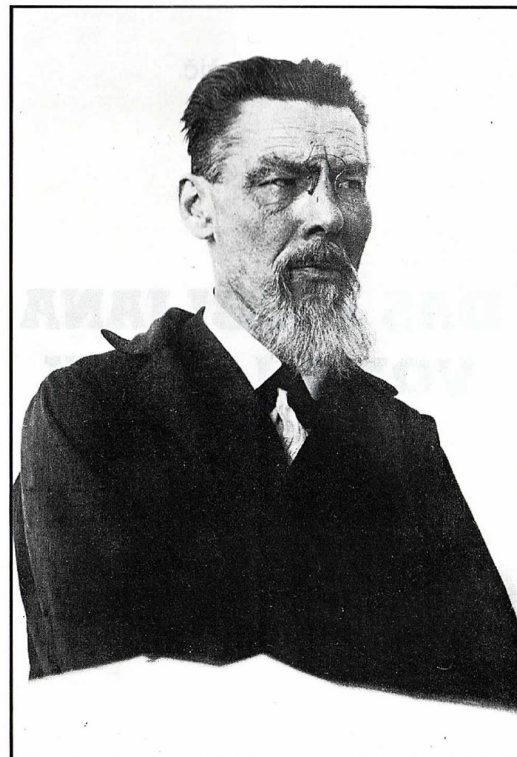
Novine Slovenske krajine, Črensovci 1932–1941

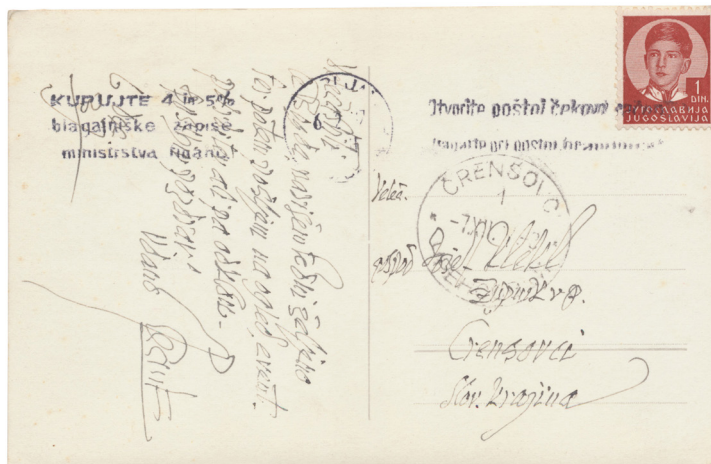
³ Plečnikova čestitka Jožefu Kleklu st. za njegov godovni dan, v času, ko sta že nekaj časa sodelovala pri oblikovanju naslovnice za Koledar Srca Jezusovega in Novin.

Plečnikov načrt krilnega oltarja (arhiv PIŠK Murska Sobota)

Portret in podpis arhitekta J. Plečnika (Krečič, 1991)

Razglednica arhitekta J. Plečnika (arhiv PIŠK Murska Sobota)

dr. Albert Halász

Janoš Slepec (1872–1936)

Življenje in delo

V murskosoboški krstni knjigi¹ je rojstvo Janoša Slepca,² oz. v latinščini Joannesa, zabeleženo na dan 14. junija leta 1872, krst pa dan pozneje, 15. junija. Oče, prav tako zapisan kot Joannes Szlepecz, je bil *inquilini*, oz. najemnik, po drugih virih Ivan, in je bil kovaški mojster,³ ime matere je bilo Juliana Czigány. Najverjetneje je izhajala iz markišavske plemiške družine Czigány.

---

1 Krstna knjiga župnije Murska Sobota od 1. 1. 1871 do 31. 12. 1882.

2 Madžarsko Szlepecz János, slovensko tudi Szlepecz Janez. Zasedimo ga kot Szlepec Ivan oz. Ivan Szlepec, madžarsko tudi Szlepec Iván. V nadaljevanju bomo uporabili zapis imena in priimka v knjižni slovenščini, razen pri citatih. Vsa ostala imena bomo navajali, kot so zapisana v navedenih virih. Omeniti velja, da je na nagrobnem spomeniku v Murski Soboti njegovo ime zapisano v latinščini (Joannes), priimek pa v madžarskem črkopisu Szlepecz, kot ga je sicer sam uporabljal vse življenje. V svoji oporoki (objavljeni v Novinah 9. avgusta 1936, št. 32, str. 2) je v uvodu naveden kot Szlepecz Ivan, v prepisu oporoke (župnijski arhiv Murska Sobota, v nadaljevanju ŽaMS, Oporoka Pi 60/36, l. O. 230/36 z dne 19. 2. 1935, prepis je z datumom 1. 12. 1943), pa Szlepecz Janez. Originala ne poznamo.

3 V viru Géfin str. 409 je Szlepecz Iván omenjen kot kovaški mojster, oče Jánosa Szlepcza, v drugem viru, Jekelfalussy str. 994 prav tako kot kovač, neki Szlepecz János str. 1726 pa kot tkalec. Smej str. 37 očeta navaja prav tako kot kovača. MéV, 9. avgust 1908, št. 32, str. 3 omenja požar pri kovaškem mojstru Ivánu Szlepczu, do katerega je prišlo 1. oktobra zvečer okoli 22. ure v Lendavski ulici. Zagorel je skedenj, poln sena, ki pa so ga gasilci hitro pogasili, tako da se ogenj ni razširil. Več dokazov je pričalo o tem, da je bil požar podtaknjen.

Naslov bivanja staršev ob rojstvu otroka je naveden v Murski Soboti pod št. 49. To je današnja Lendavska ulica, pozneje je tam stala železnina Heklics. Zakoncema se je rodilo več otrok, toda živ je ostal samo Janoš, ki je, prav tako kot oče, uporabljal ime Ivan.⁴ Ivan je namreč sopomenka Janezu oz. Janošu.⁵

Omembe vredno je, da sta bila krstna botra Florianus, oz. Florian in Jozepha, oz. Jožefa Sohár, z zapisom nobiles, torej plemiškega rodu, prav tako iz Markišavec, verjetno v sorodstvu, zagotovo pa v tesnih družinskih stikih z materjo Janoša, Jožefo Czigány.

Janoš Slepec je gimnazijo obiskoval v Kőszegu. Lokalni časopis Muraszombat és Vidéke je 1888 objavil vest, da si je nekaj dijakov, med njimi tudi on, prislužilo nagrado sklada za tujejezične dijake, ki so se izkazali v učenju madžarskega jezika.⁶ To nam dokazuje, da je bila njegova materinščina prekmurščina. Bil je aktiven že v svojih mladih letih, za dobrodelne namene je nastopal v raznih dijaških predstavah, kadar so zbirali sredstva za bolnico v izgradnji,⁷ ali za uro v zvoniku cerkve.⁸ V letu 1892 ga po uspešni maturi omenjajo kot novega študenta teologije, ki je uspešno opravil sprejemni izpit na županijski

---

4 Kot Ivana so ga zapisali v Novinah 30. avgusta 1931, št. 35, str. 4.

5 Janez in Ivan izhajata iz grškega imena *Johánês*, *Jóán-nês*, ta pa iz hebrejskega Jehohanan, skrajšano *Johan*an z nekdanjim pomenom »Jahve (Bog) je milostljiv, se je usmilil«. Ime je teoforično (tj. da ima sestavino Bog) in so ga prvotno dajali v zahvalo Bogu, ki jim je dal dolgo pričakovanega otroka. V: Keber, 1996.

6 MéV, 15. julij 1888, št. 29, str. 2.

7 Najava MéV, 19. avgust 1888, št. 34, str. 3.

8 Najava MéV, 4. avgust 1889, št. 32, str. 3, in članek MéV, 25. avgust 1889, št. 35, str. 2.

škofiji v Sombotelu.⁹ Novomašnik je postal leta 1896. Muraszombat és Vidéke je o tem obširno poročal.¹⁰

Slepec je ostal kot družbeno aktiven član mesta in skupnosti. Bil je član, podpornik, vrsto let tudi pomožni blagajnik murskosoboškega dobrodelnega ženskega krščanskega društva, ki je delovalo pod pokroviteljstvom ovdovele grofice Gézáné Gróf Szapáry.¹¹ Društvo je delovalo predvsem v prid enakopravnosti žensk.¹² Slepec je bil tudi član drugih društev, npr. državne lige za zaščito otrok,¹³ priložnostno je po potrebi igral v orkestru,¹⁴ pel v pevskem zboru.¹⁵ Kot cenjen meščan je sodeloval v mnogih organizacijah za dobrobit mesta in okolice. Med drugim je bil tudi član predstavništva v županiji.

Zvest je ostal tudi ljubiteljski dramski dejavnosti. Postal je blagajnik pri zbiranju sredstev za harmonij katoliške šole. Za predstavo učencev te šole so namreč pobirali vstopnino in donacije.¹⁶ Prav tako najdemo njegovo ime med donatorji dobrodelnih nabirk za razna društva¹⁷ in bolnico¹⁸. Prodajal je vstopnice za dobrodelno predstavo učencev, pri kateri so zbirali sredstva za šolske

potrebščine katoliške šole,¹⁹ prispeval sredstva na koncertu šolarjev²⁰ in še kaj.

Kot član predsedstva za izgradnjo bolnice je sodeloval s takratnim univerzitetnim asistentom Lászlom Takátsem, poznejšim arhitektom nove katoliške cerkve, nato je bil član vodstva bolnice.²¹ Leta 1913 pa je v bolnici, ki so jo zgradili s prostovoljnimi prispevki, posvetil bolnišnično kapelico.²² Rdeči križ so v mestu ustanovili prav tako leta 1913, v vodstvu pa spet najdemo Janoša Slepca, tokrat kot enega izmed dveh podpredsednikov društva.²³ V društvu je bil še naprej aktiven član, še posebej pri oskrbi ranjencev v času prve svetovne vojne.²⁴ Že leta 1906 ga omenjajo kot podpornika družin rezervistov.²⁵

Na pobudo mestnega vodstva so leta 1907 v okviru murskosoboškega dobrodelnega društva žensk pričeli zagotavljati prehrano šolarjem iz revnejših družin, ki v šoli niso imeli sredstev za kosilo. Po vsem mestu so uglednejše ženske zbirale vsaj po eno žlico juhe za 44 kosil. Slepec je omenjen med tistimi, ki so zagotavljali štiri kosila na teden.²⁶

Slepec je leta 1905 v lokalnem časopisu Muraszombat és Vidéke omenjen kot murskosoboški kaplan, ki se že vrsto let ukvarja z mislijo o izgradnji nove rimskokatoliške cerkve. Avtor, ki

---

9 MéV, 10. julij 1892, št. 28, str. 3.

10 MéV, 16. avgust 1896, št. 33, str. 2.

11 MéV, 24. oktober 1897, št. 43, str. 1–2; MéV, 13. november 1898, št. 46, str. 2–3; MéV, 19. november 1899, št. 47, str. 2–3 ipd.

12 MéV, 27. november 1904, št. 47, str. 2.

13 MéV, 17. marec 1907, št. 2, str. 2.

14 MéV, 17. marec 1901, št. 11, str. 2.

15 MéV, 20. november 1898, št. 47, str. 2; 22. julij 1900, št. 29, str. 2.

16 MéV, 18. december 1898, št. 51, str. 2.

17 MéV, 25. avgust 1901, št. 34, str. 2.

18 MéV, 22. november 1903, št. 47, str. 2–3.

---

19 MéV, 12. december 1903, št. 50, str. 3; MéV, 20. december 1903, št. 51, str. 3.

20 MéV, 26. februar 1905, št. 9, str. 3.

21 MéV, 16. junij 1907, št. 24, str. 2.

22 MéV, 12. januar 1913, št. 2, str. 2–3.

23 MéV, 12. januar 1913, št. 2, str. 3.

24 MéV, 13. februar 1916, št. 7. str. 3., v prevodu: Mayer–Molnár 2008.

25 MéV, 22. april 1906, št. 16, str. 2–3.

26 MéV, 20. januar, 1907, št. 3, str. 2.

je podpisan s psevdonomom »eden izmed mnogih« predlaga, da ga zaprosijo, naj vzame zadevo v svoje roke in prične z zbiranjem sredstev za gradnjo. Z idejo gradnje nove cerkve se je javnost ukvarjala že dlje časa,²⁷ saj so bili verniki mnenja, da je obstoječa cerkev premajhna in dotrajana, zaradi česar bi lahko prihajalo tudi do nesreč. A ideje, pobude in celo idejne zamisli so ostale le pri besedah. Avtor članka je izpostavil dejavnost evangeličanov, ki bodo svojo cerkev pričeli graditi kmalu. V načrtu pa je bila še izgradnja sinagoge. Verjetno je šlo tudi za neke vrste tekmovalnost.²⁸ 26. decembra leta 1905 se je v katoliški šoli z dovoljenjem škofa in s sklicem dekana dr. Ferencza Ivánóczyja končno le izvedla skupščina katoliške skupnosti, ki je ob prisotnosti 240 članov odločila, da bodo v Murski Soboti zgradili novo katoliško cerkev, za katero bodo dali pripraviti načrte in izračun stroškov. Imenovali so tudi izvršni odbor za izgradnjo nove cerkve. Za predsednika so izvolili župnika Ferencza Gáspárja²⁹ in posvetnega predsednika Pongráca Póslayja iz Murske Sobotice. Zapisnikar in blagajnik je postal kaplan Janoš Slepce. Med člani so bili tišinski dekan dr. Ferencz Ivánóczy in drugi predstavniki katoliške skupnosti. Izvršni odbor je dobil nalogo, da določi lokacijo nove cerkve, da naroči izdelavo načrtov in stroške gradnje, da zagotovi izvajalce za gradnjo in za notranji interier, da poskrbi za izvedbo vseh del, da na koncu izgradnje poroča o

27 MéV, 8. maj 1898, št. 19, str. 1–2.

28 MéV, 21. maj 1905, št. 21, str. 2–3.

29 Slovenska ves (Tótfalu, danes Rábatótfalu), 17. januar 1843–Murska Sobota, 15. januar 1906. V: Római Katólikus Egyház: Anyakönyvek, 1785–1895. Magyar Országos Levéltár, Film 700908. Istvánfalva (Števanovci), danes Apátistvánfalva). Mrliška knjiga, Murska Sobota, od 1. januarja 1900 do 31. decembra 1917.

poteku gradnje in poda finančno poročilo s pisnimi dokazili. Grof László Szapáry, zavetnik verske skupnosti, je po več pozivih vernikov obljubil, da bo za izgradnjo zagotovil toliko sredstev, kolikor jih bodo prispevali verniki, razen ostalih plemičev. Določili so tudi, kdo in na kakšen način, v kateri višini bodo plačali stroške izgradnje in imenovali odbor za zbiranje prostovoljnih prispevkov. Zapisnik skupščine so razglasili v cerkvi in ga poslali škofu v potrditev. Objavljen je bil tudi v časopisu Muraszombat és Vidéke.³⁰ Toda Ferenc Gáspár, ki je po dolgem nagovarjanju vernikov in posredovanju Slepca pri grofu za pridobitev naklonjenosti k izgradnji le privolil v aktivnosti za začetek gradnje nove cerkve, je večkrat izjavil, da ga bo to spravilo v grob. Ni vedel, da se bo to res zgodilo. Nekaj dni po skupščini je namreč umrl. Ko je nesel zapisnik v podpis grofu Szapáryju, se je nekoliko dlje zadrževal na prostem, zaradi česar se je prehladil in dobil pljučnico.³¹ Preminil je 15. januarja 1906. Slepce je postal začasni vodja župnije, nato je bil do pridobitve dovoljenja od zavetnika Lászla Szapáryja in imenovanja za župnika s strani škofa nadomestni župnik.³² O izgradnji cerkve in njeni posvetitvi govori več virov,³³ med drugimi Slepcevo podrobno poročilo o celotnem poteku gradnje v publikaciji Nevtepeno poprijéta Devica Marija (pozneje Marijin list) leta 1911,³⁴

30 MéV, 14. januar 1906, št. 2, str. 1–2.

31 MéV, 21. januar 1906, št. 3, str. 1–3.

32 MéV, 18. marec 1906, št. 11, str. 3.

33 Npr. Žizek 2012, Slepce 1910 in 1911 in časniki kot Muraszombat és Vidéke, Nevtepeno poprijéta Devica Marija. Pobožen meszecszen liszt (pozneje Marijin list).

34 Slepce 1911a, tu Slepce napačno navaja datum, 27. 8. 1910 (na soboto), verjetno gre za pomoto. Pravilno je 28. 8. 1910, kot je zapisano v MéV, 28. avgust 1910, št. 35, str. 1. Svečanost je bila v nedeljo, 28. avgusta, ko je izhajal tudi

kjer je sicer objavljala predvsem verske vsebine, in v Gradbenem dnevniku (Építési napló), ki ga hrani župnijski arhiv Murska Sobota. Iz teh izhaja, da je izgradnjo spremljalo mnogo težav, predvsem z zagotavljanjem finančnih sredstev in materiala za izgradnjo. Slepcec je izpostavil, kako nejevoljno so nekateri krajanji zagotovili svoj delež prispevka, bodisi v finančnem ali prostovoljnem delu. Skrb za uresničitev velikega načrta je slonela izključno na njegovih plečih.

Temeljni kamen so položili 28. avgusta 1910.³⁵ V njega so v steklenem valju namestili ustanovitveni list, ki je bil umetniško napisan pergament z zgodovino cerkve in zgodovino gradnje, zapisnik o odločitvi za izgradnjo, o pričetku del in stroških, tednik Muraszombat és Vidéke z 28. avgusta 1910 ter več razglednic s slikami mesta.³⁶ Cerkev je načrtoval znameniti arhitekt murskosoboškega rodu László Takáts, ki je leta 1916 umrl na fronti. Prvo sveto mašo so imeli v sicer nedokončani cerkvi že 3. decembra 1911,³⁷ na prvo adventno nedeljo, ko se pričinja cerkveno oz. liturgično leto. Takrat so bile dostavljene tudi orgle, izdelane v Budimpešti po načrtih arhitekta cerkve Takátsa.

Posvetitev nove cerkve so začeli načrtovati že spomladi 1912.³⁸ O sami posvetitvi cerkve je Slepcec pisal v junijski številki lista Nevtepeno

---

MéV, ki so ga položili v časovno kapsulo. Sicer objava članka o polaganju temeljnega kamna in namestitve v kapsuli ne bi bila možna. Enako poročila MéV, 4. september 1910, št. 36, str. 1–3. Pravilno pa je tudi tukaj: Szlepecz 1911b. V tem članku je podroben opis celotne gradnje.

35 MéV, 28. avgust 1910, št. 35, str. 1; 4. september 1910, št. 36, str. 1–3.

36 MéV, 4. september 1910, št. 36, str. 1–3.

37 MéV, 3. december 1911, št. 49, str. 3.

38 MéV, 7. april 1912, št. 14, str. 2–3.

poprijeta Devica Marija.³⁹ Za sprejem škofa je bil načrtovan 25. junij, posvetitev je bila določena za 26. junij, za birmo pa naslednji dan, vendar so vse skupaj morali prestaviti zaradi bolezni sombotelškega škofa Jánoša Mikesa.⁴⁰ Posvetitev z veliko slovesnostjo, ob prisotnosti škofa Mikesa in duhovščine, se je zgodila 26. julija 1912, birma pa dan pozneje.⁴¹ Nedvomno je največje delo in zapuščina Janoša Slepca, ob njegovi zelo aktivni dejavnosti v takratni murskosoboški skupnosti, izgradnja nove cerkve.

S tem seveda cerkev še ni bila dokončana. Nove zvonove je dobila šele leta 1925. Pripeljali so jih z vlakom 1. avgusta, posvetili pa so jih naslednji dan ob 8. uri zjutraj. Prvi in največji zvon so poimenovali sv. Trojica, drugega sv. Marija, tretjega sv. Nikolaj, ki je tudi zavetnik cerkve, in četrtega sv. Jožef.⁴²

Kot duhovnik je bil zavzet za izobraževanje in je sodeloval pri vseh dejavnostih, kar se šolstva tiče, tudi pri prizadevanjih za postavitev srednje šole. O začetnih aktivnostih poročajo 17. septembra 1911.⁴³ Navajajo ga tudi kot aktivnega člana pri pobudi za izgradnjo in donatorja za ta namen.⁴⁴ Bil je član izvršnega odbora za ustano-

---

39 Slepcec 1912.

40 MéV, 16. junij 1912, št. 24, str. 2. Imel je vnetje stlepiča in operacijo.

41 MéV, 28. julij 1912, št. 30, str. 1–4. O vsem je podrobno poročal tednik Muraszombat és Vidéke, ki je običajno izhajal na štirih straneh, tokrat pa je izšel na šestih. Objavljen je bil celostranski slavnostni uvodni pozdravni nagovor bralcem, članek o arhitektih in dobrodelnikih, podroben opis trodnevne dogajanja, in izpod peresa Janoša Slepca zgodovina stare cerkve.

42 Mörszka krajina–Muravidék, 16. avgust 1925, št. 32, str. 3.

43 MéV, 17. september 1911, št. 38, str. 1.

44 MéV, 15. oktober 1911, št. 42, str. 1–3.

vitev srednje šole in se za podporo zavzemal pri grofu Lászlu Szapáryju.⁴⁵ Šolo so odprli 12. septembra leta 1913.⁴⁶ Po smrti dekana dr. Ferenc Ivanóczyja je škof János Mikes na mesto dekana istega leta jeseni imenoval Janoša Slepca.⁴⁷

Slepec, ki je govoril več jezikov, je kot duhovnik pridigal in poučeval tudi v prekmurščini, saj se je zavedal, da ob uradnem jeziku, madžarščini, večina vernikov govori le slovensko. To je počel ne glede na to, kaj si je o tem mislila takratna oblast, ki pa tovrstnega početja ni rigorozno sankcionirala. Bil je neomajen duhovnik, ki je služil ljudem tudi v novi državi. Kljub temu, da je uradni jezik postala knjižna slovenščina, je še naprej vztrajal pri uporabi prekmurščine. Časopis *Muraszombat és Vidéke* kot dragoceni vir zgodovine Prekmurja, je izhajal med leti 1884–1919 in 1941–1945. V vseh teh letih, predvsem v prvem obdobju, je bilo ime Janoša Slepca omenjeno več kot 400-krat.⁴⁸

Predvsem v zadnjih letih prve svetovne vojne in v letih po njej⁴⁹ so bili ljudje ob Muri soočeni z načrti sprememb dotedanjih državnih mej in s prehodom pod novo državno oblast. To jih je nedvomno razdvajalo, o čemer pričajo takšni in drugačni načrti razmejitve, avtonomije in skrb nekaterih predvsem o negotovi prihodnosti zaradi političnih sprememb. V tem času so bile tudi verske skupnosti in njihovi duhovni voditelji postavljeni pred velike izzive. Slepec, namestnik sombotelskega škofa, je sprva ravnal v skladu s pričakovanji svojih nadrejenih in dela prebivalcev za oh-

ranitev stanja in državne ter cerkvene ureditve izpred vojne.⁵⁰ Zaradi tega je bil, tako kot mnogi drugi, preganjan tudi on.⁵¹ V nasprotju s tem pa so ga nekateri imeli za simpatizerja nove države južnih Slovanov. Leta 1919, v času razglasitve Murske republike, je bil nekaj dni kot talec celo zavezan, da se dnevno oglasi pri takratnih oblasteh, rdeči straži.⁵²

Škof Mikes je bil v letih prve svetovne vojne in tudi pozneje v stiku z župnikom in dekanom Slepcom. Leta 1919 je obiskal pokrajino ob Muri in Mursko Soboto, kjer se je srečal z verniki, vidnejšimi meščani in redovnicami – tokrat zadnjič. V Turnišču se je srečal s slovenskimi duhovniki, obiskal je tudi Cankovo, v Beltince pa kljub nameri ni šel, ker župnik ni mogel zagotoviti potrebne ga reda, saj so bili krajani naklonjeni priključitvi k Jugoslaviji.⁵³ Zanimalo ga je predvsem, kaj lahko stori za svoje vernike v prevratnih časih. Ker Mikes tu ni več mogel opravljati svojega dela, je Janoša Slepca 28. avgusta 1919 imenoval za vikarja, torej za namestnika škofa,⁵⁴ 1922 pa za častnega kanonika.⁵⁵

30. julija 1930, ko je pokrajina že spadala pod Mariborsko škofijo, pa ga je knezoškof Andrej

45 MéV, 10. december 1911, št. 50, str. 3.

46 MéV, 14. september 1913, št. 37, str. 1–2.

47 MéV, 21. september 1913, št. 38, str. 3.

48 Novine, 30. avgust 1931, št. 35, str. 2; Muravidék, 30. avgust 1931, št. 35, str. 2.

49 Npr. Göncz 2019, 2020, in drugi.

50 Magyarország, 22. oktober 1918, št. 247, str. 5.; Az Újság, 22. oktober 1918, št. 247, str. 6.

51 Magyarország, 1. oktober 1921, št. 232, str. 3. Vsem, ki so nasprotovali priključitvi k Jugoslaviji, je grozila deportacija v delovna taborišča v Makedonijo.

52 Göncz 2001.

53 MéV, 9. februar 1919, št. 4, str. 3.

54 Pismo Mikesa 3300/1919 z dne 28. 8. 2019, v katerem obvešča Slepca, da ga na podlagi kanona Codex J. C. 366 do preklica imenuje za namestnika škofa na tistih območjih, ki so oz. bodo spadala pod novo državo. ŽAMS, pismo 3300/2019 z dne 28. 8. 1919.

55 Budapesti Hírlap, 27. junij 1922, št. 144, str. 7.

Karlin imenoval za konzistorialnega svetnika mariborske lavantinske škofije.⁵⁶ Področje današnjega Prekmurja je mariborski lavantinski knezoškof Andrej Karlin od sombotelskega škofa Mikesa po odločitvi Rima namreč prevzel 1. 12. 1923. To je škof Mikes Slepцу sporočil v dopisu št. 3381/1923 z dne 25. 11. 1923. Škof se je obenem v tem dopisu zahvalil Slepцу za njegovo službo škofijskega vikarja v zadnjih dveh letih.⁵⁷

Škof Andrej Karlin je prav tako 25. novembra 1923 Janošu Slepцу poslal pismo o priključitvi k mariborski škofiji, kjer je zapisal, da o njegovi dejavnosti ljubljanska oblast nima najboljšega mnenja. Povedal je, da je bil sam v podobni situaciji, zato popolnoma razume njegovo duševno stanje. Zapisal je tudi, da je pet let dovolj dolga doba, da svojo naravnost spremeni: »... *Ako pa bi navzlic mojim očetovskim nasvetom mislili, da se Vam je nemogoče navaditi naših novih duševnih razmer, boste kot poštenjak vedeli, kaj Vam je storiti*«. Škof Karlin, ki je bil nekaj časa škof v Trstu,⁵⁸ je za razliko od drugih oblastnikov ne samo vedel, ampak tudi razumel, da je tukajšnja duhovščina morala biti podrejena Ogrski in takratnemu škofu, zato je ne glede na svoj iskreni zapis izkazal potrpljenje in vsem dal možnost, da se pril-

56 Géfin 1935. Tu je sicer zapisano, da je bil Slepéc za namestnika škofa Mikesa imenovan 6. septembra 1919.

57 ŽaMS, pismo 3381/1923 z dne 25. 11. 1923.

58 Andrej Karlin (1857–1933) je bil leta 1910 imenovan za tržaško-koprskega škofa. Posvečen je bil v Trstu 1911. Zaradi političnih trenj ga je papež jeseni 1919 razrešil. 1923 je bil imenovan za lavantinskega škofa v Mariboru. Po razmejitvi po prvi svetovni vojni je dele tujih škofij, tudi 18 župnij v dekaniji Murska Sobota in Spodnja Lendava iz sombotelske škofije sveta stolica izročila apostolski administraciji lavantinskega škofa. Slovenska biografija, Karlin, Andrej. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi266522/>

godijo novim okoliščinam. Ob prvem obisku knezoškofa Andreja Karlina v Murski Soboti, 12. maja 1924, ko je opravil prvo vizitacijo in birmo, je meso pripravilo veliko svečanost. Slepéc ga je z duhovščino pričakal pri cerkvenih vratih v svečani opravi kanonika in s križem v roki. Nekateri mediji cerkvi očitajo, da sprejem ni bil tako pompoznen, kot v času škofa Mikesa,⁵⁹ nasprotno temu pa nekateri poročajo, da je bil prvi obisk skrbno načrtovan in visokemu gostu primerno pripravljen.⁶⁰ O vizitaciji so sicer bolj podrobna navodila izdali tudi na škofiji v Mariboru z dopisom knezoškofovega lavantinskega ordinariata dne 23. marca 1924.⁶¹

V kako nehvaležnem obdobju je živel, pričajo njegove besede v časopisu Jutro leta 1929, kjer so o aktualnih vprašanih tistega časa povprašali nekatere ugledne meščane. Slepéc je odgovoril zelo kratko: »Pod Madžari so mi očitali jugoslovenstvo, sedaj mi pravijo, da sem madžaron. Nisem ne pri demokratih ne pri klerikalcih in komaj se morem ganiti. Sezidal sem cerkev, sezidal župnišče in hotel bi imeti samo popoln mir, da se posvetim delu v cerkvi, da ta čim bolj napreduje.«⁶²

Janoš Slepéc je umrl 29. junija 1936, v 64. letu starosti, zaradi kapi, le nekaj mesecev po smrti svoje matere, na katero je bil zelo nave-

59 Slovenec, 17. maj 1924, št. 113, str. 3.

60 Mörška krajina–Muravidék, 18. maj 1924, št. 20, str. 2–3. Zapisan je podroben potek od prihoda do odhoda škofa, celo meni slavnostnega kosila pri Slepцу. Razkošno kosilo je zajemalo francosko juho, haše z gobovo omako, ledvično pečenko, šparglje z maslom, puding iz mandljev, purana s solato, kompot, sladoleđ, nek desert, rdeča vina grofa Szapáryja iz Doline in dr. Škrilca iz Globoke, arhivska vina iz Vaneče, kavo, maraskino in domačo slivovko.

61 ŽaMS, dopis z dne 23. 3. 1924.

62 Jutro, 18. avgusta 1929, št. 192, str. 8.

zan.⁶³ Zapisali so, da je imel veliko srce, nikoli ni obsojal in obtoževal, pač pa vedno prizanašal in zagovarjal. V nekrologih ga opisujejo kot visokega, mogočne postave in človeka, ki so ga cenili tudi pripadniki drugih veroizpovedi. Bil je skromen, materialnih dobrin ni kopičil.⁶⁴ V oporoki 19. februarja 1935 je zapisal, da svoje premoženje zapušča cerkvi in si želi skromen grob. Kot župnik mu je sledil Jožef Vojkovič.

Janoš Slepce
(Vir: Pomurski muzej Murska Sobota)

---

63 Slovenec, 24. december, 1930, št. 293, str. 3.

64 Murska krajina, 5. julij 1936, št. 27, str. 3; Slovenec, 1. julij 1936, št. 147, str. 4; Amerikanski Slovenec, 23. julij 1936, št. 145, str. 1; Slovenski gospodar, 8. julij 1936, št. 27, str. 4; Delavska fronta, 4. julij 1936, št. 27, str. 2.

Bibliografija

Časopisni viri in druga periodika
(kot v sprotnih opombah)

Amerikanski Slovenec

Budapesti Hírlap

Delavska fronta

Jutro

Magyarország

Magyarság

Marijin list

MéV = Muraszombat és Vidéke

Mörška krajina–Muravidék

Murska krajina

Novine

Slovenec

Az Ujság

Arhivski viri:

(kot v sprotnih opombah)

Krstna knjiga župnije Murska Sobota od 1. 1. 1871 do 31. 12. 1882.

Mrliška knjiga, Murska Sobota, od 1. januarja 1900 do 31. decembra 1917.

Római Katólikus Egyház: Anyakönyvek, 1785–1895. Magyar Országos Levéltár, Film 700908.

Župnijski arhiv Murska Sobota (ŽAMS), Oporoka Pi 60/36, I. O. 230/36 z dne 19. 2. 1935, natipkan prepis je z datumom 1. 12. 1943.

ŽAMS, pismo 3300/2019 z dne 28. 8. 1919

ŽAMS, pismo 3381/1923 z dne 25. 11. 1923.

Spletni vir:

Slovenska biografija: Karlin, Andrej.

<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi266522/>

Druga literatura

Géfin Gyula (ur.): *A szombathelyi egyházmegye története III. 1777–1935. Történelmi névtár.* Szombathely, 1935.

Göncz László: A muravidéki szlovénok és a Mura mente helyzete 1918 őszétől a Tanácsköztársaság létrejöttéig. V: Frank Tibor (ur.): *Századok*, 2020, št. 4, str.725–772.

Göncz László: Muravidék, 1919. A proletárdiktatúra időszaka a Mura mentén és a vidék elcsatolása. V: Gyurácz Ferenc (ur.): *Vasi Szemle*, 2001. št. 2, str. 147–167.

Göncz László: Prekmurje in območje Dolnje Lendave od jeseni 1918 do priključitve h Kraljevini SHS. V: Pisnjak Atilla (ur.): *Lindua*, 2019, št. 21, str. 31–45.

Göncz László: Szelepecz János (1872–1936) – Muraszombat nagytekintélyű esperesplébánosa. V: Határon innen, határon túl : tanulmányok Tilcsik György 60. születésnapjára, str. 137–146)

Jekelfalussy József (ur.): *Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke.* Budapest, 1892.

Keber, Janez: Leksikon imen. Izvor imen na Slovenskem. Celje, 1996.

Kuzmič, Franc: Objave kanonika Janoša Slepca v prekmurškem periodičnem tisku. *Stopinje*. Letn. 43 (2014), str. 124–127.

Mayer László–Molnár András (ur.): *Források a Muravidék történetéhez - Szöveggyűjtemény. 2. kötet, 1850–1921./Viri za zgodovino Prekmurja. Zbirka dokumentov. 2. zvezek, 1850–1921.* Szombathely–Zalaegerszeg, 2008.

Szelepecz, János: Z zgodovine szobocske cérkvi. V: Bassa, Ivan (ur.): *Nevtepeno poprijéta Devica Marija. Pobozen meszeccsen liszt.* 1910, št. 5, str. 141–146.

Szelepecz, János: Szobocska nova cérkev. V: Bassa, Ivan (ur.): *Nevtepeno poprijeta Devica Marija. Zmozsná Goszpa Vogrska. Pobozen meszeccsen liszt.* 1911a, 7, št. 4, str. 105–108.

Szelepecz, János: Predgovor cerkvenoga zidanja. V: Bassa, Ivan (ur.): *Nevtepeno poprijeta Devica Marija. Pobozen meszeccsen liszt.* 1911b, 7, št. 11, str. 293–323.

Szelepecz, János: Poszvecsüvanje cérkvi. V: Bassa, Ivan (ur.): *Nevtepeno poprijeta Devica Marija. Pobozen meszeccsen liszt.* 1912, št. 6, str. 182–188.

Smej, Jože: Cerkev v Soboti (1071–1971). V: Smej, Jožef (ur.): *Stopinje* 1972, št. 1, str. 20–63.

Žižek, Mateja (ur.): *Utrinki iz stoletne zgodovine Stolnice v Murski Soboti.* Murska Sobota, 2012.

Dejan Süč

Življenjska zgodba murskosoboškega tiskarja Márka Grünbauma

1. Uvod

Ime Márka Grünbauma se v prekmurški zgodovini omenja predvsem kot ime ustanovitelja prve tiskarne v Murški Soboti. Márk Grünbaum je namreč v obdobju razcveta tiskarske dejavnosti, katere posledica sta bili tudi tiskarni Ernőja Balkányija v Dolnji Lendavi ter tiskarna Béle Wellischa v Monoštru, ključno vplival na tok zgodovine pisane besede, saj je knjige in ostale tiskovine, do tedaj rezervirane za meščanstvo in aristokracijo, približal tudi splošnemu prebivalstvu.

Ravno zaradi tega si Márk Grünbaum zasluzi mesto med najpomembnejšimi osebami iz kulturnega življenja Prekmurja. Pričujoči članek predstavlja njegovo življenjsko zgodbo ter zgodbo njegovega sorodstva.

2. Márk Grünbaum

Márk ali Markus Grünbaum je bil rojen 6. oktobra 1852 v Nagykanizsi staršema Martinu Grünbaumu ter Fani Steiner. Družina Grünbaum je bila revna judovska družina, ki jo je pot konec

osemnajstega stoletja popeljala iz Csabrendeka proti Kapolcsu in od tam do Nagykanizse. Nagykanizsa je bila sredi devetnajstega stoletja pomembno regionalno središče, ki je slovelo po svojih sejmih in je bila ravno zato privlačna za judovske trgovce in kramarje.

O mladosti Márka Grünbauma ni veliko podatkov. Kar gotovo vemo je, da je bil vsaj od 5. marca 1878 že v Murški Soboti, tedaj se je namreč poročil z Marie Hirschel, hčerko murskosoboškega trgovca Alberta Hirschla.

Ob poroki leta 1878 je bil že naveden kot izučen tiskar, kljub temu pa se je leta 1879 kot uradnik zaposlil na murskosoboškem okrajnem glavarstvu. Tiskarska izobrazba in zanimanje za dejavnost sta ključno pripomogli k temu, da je že kot zaposlen v prostem času na stiskalnici izdeloval kopije. Leta 1883 je bil med pobudniki časopisa Murska Sobotica in okolica (madž. Muraszombat és Vidéke). Leta 1890 je postal tudi urednik časopisa, skozi celotno obdobje pa je z novimi tiskarskimi stroji posodabljal svojo tiskarno. Sčasoma se je ob tiskarstvu pričel ukvarjati tudi z založništvom. Márk Grünbaum je bil spoštovan in cenjen član murskosoboške družbe. Bil je ustanovitelj in prvi predsednik Samoizobraževalnega društva mladih obrtnikov, pri Židovskem ženskem društvu je bil zapisnikar skupščin in opravljal druge zadeve, ki so bile povezane s pisanjem. Bil je tudi blagajnik židovske občine in navdušen član pevskega društva.

Ob profesionalnem življenju se je povečevala tudi družina Márka Grünbauma. Nedolgo po poroki, 8. januarja 1879, se jima je z ženo Marie v Murški Soboti rodila hčera Franziska, 15. juni-

Trauungs = Protokoll.

No	Des Bräutigams					Der		Braut			Datum der Trauung		Ort, wo die Trauung erfolgt ist	Name des Kirchendieneres des Trauungs-Vorstandes	
	Namen und Wohnort	Namen und Wohnort	Wohort und Familien-Namen	Alter	Stand	Namen und Wohnort	Namen und Wohnort	Namen und Wohnort	Alter	Stand	Jahr	Tag			Monat
110	Markus Grünbaum Göhring Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus	Markus Grünbaum Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus	Grünbaum Hof-Haus Hof-Haus	26	br	Marie Hirschel Hof-Haus Hof-Haus	Albert Hirschel Hof-Haus Hof-Haus	Blasnik	20	br	1878	5	5	Blasnik	115 Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus Hof-Haus

Zaznamek o poroki Márka Grünbauma in Marie Hirschel
(Vir: Poročna matična knjiga murskosoboške izraelitske skupnosti, 1878, zapis številka 110.)

559	Franziska Grünbaum	1879	8	1879	fr	Markus Grünbaum	Mari Hirschel	Blasnik	2. Januar	26 Januar	57
-----	--------------------	------	---	------	----	-----------------	---------------	---------	-----------	-----------	----

Vpis datuma rojstva Grünbaumove hčerke Franziske
(Vir: Rojstna matična knjiga murskosoboške izraelitske skupnosti, 1879, zapis številka 559.)

591	Ignatz Grünbaum	Juni	15	1880	m	Markus Grünbaum	Mari Hirschel	Blasnik	Hof-Haus	22	22	22	Hof-Haus	Hof-Haus
-----	-----------------	------	----	------	---	-----------------	---------------	---------	----------	----	----	----	----------	----------

Vpis datuma rojstva Grünbaumovega sina Ignácza
(Vir: Rojstna matična knjiga murskosoboške izraelitske skupnosti, 1880, zapis številka 591.)

627	Friderik Grünbaum	Nov.	16	1881	fr	Markus Grünbaum	Mari Hirschel	Blasnik	Hof-Haus	31	31	31	Hof-Haus	Hof-Haus
-----	-------------------	------	----	------	----	-----------------	---------------	---------	----------	----	----	----	----------	----------

Vpis datuma rojstva Grünbaumovega sina Friderika
(Vir: Rojstna matična knjiga murskosoboške izraelitske skupnosti, 1881, zapis številka 627.)

ja 1880 sin Ignác ter 16. novembra 1881 hčerka Friderika Grünbaum.

Leta 1894 je Márk Grünbaum na podlagi dovoljenja notranjega ministrstva št. 33.545 spremenil svoj priimek in priimek svoje družine na »Gondos«. Po nasvetu prijatelja se je leta 1897 preselil v Nagykanizso, kjer pa se mu zadeve niso finančno izšle in že maja 1898 so se njegove stvari znašle na dražbi. Novo priložnost je po-

sin Ignác, rojen leta 1880 v Murski Soboti, ki je bil član večine pomembnejših tiskarskih združenj na Madžarskem. Oktobra 1921 se je Ignác s svojo ženo Paulo ter hčerko Emilio z ladjo S.S. Kroonland iz Antwerpna odpravil v Združene države Amerike.

Le dve leti kasneje je družini sina sledila tudi vdova Márka Gondosa, Marie Hirschel, z ladjo S.S. George Washington, ki je izplula iz pristanišča

981	1914 junius 8	1914 junius 8 dec. óra	Gondos Mór "betűnyelv" Budapest II. Podmaniczky u 39.	vir	61 évi	Hirschel Mária	néhai Grünbaum Mórton néhai Steiner Fanni	—	amr - or- boina.
982									

Zapis o smrti Márka Grünbauma
(Vir: Smrtna matična knjiga Budimpešta, 6. okrožje, 1914, zapis številka 982.)

25	GONDOS	✓	IGNAC	40	✓	M	M	primor	yes	Hungarian	yes	Hungarian	Hungary	Budapest	Longwood	NY	Brooklyn
26	GONDOS	✓	IGNACE	40	✓	F	M	primor	yes	Hungarian	yes	Hungarian	Hungary	Budapest	do	NY	Brooklyn
27	UNDER 16 GONDOS	✓	EMILIA	14	✓	F	S	sohinar	yes	Hungarian	yes	Hungarian	Hungary	Budapest	do	NY	Brooklyn

Zaznamek o priselitvi sina Ignáca z družino v Združene države Amerike
(Vir: New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), 1892–1894, Roll 3037, vol. 6920–6921, 16 Oct 1921–17 Oct 1921 > slika 667 od 898)

iskal v Budimpešti, kjer je do smrti opravljal delo v tiskarstvu.

Márk Gondos oz. Grünbaum je umrl 8. junija 1914 v Budimpešti. Nazadnje je živel v 6. okrožju na ulici Podmaniczky številka 39. Prijavitelj njegove smrti je bil sin Ignác Gondos. Tiskarsko dejavnost v družini je nadaljeval že omenjeni

v Bremnu. 15. avgusta 1923 je vstopila na Ellis Island pri starosti 65 let. Kot največja zanimivost pri tej poti se pojavlja ime v stolpcu, kjer so potniki navedli ime najbližjega sorodnika, živečega v mestu, od koder potnik prihaja. Maria Gondos je navedla ime žene Mikse Gondosa, ki je živela v Óbudi, na Lajos ulici 73.

No. of st.	HEAD-TAX STATUS. (This column for use of Consular officials only.)	NAME IN FULL		Age.	Sex.	Calling or occupation.	Able to—		Nationality, (Country of which citizen or subject.)	† Race or people.	* Last permanent residence.		Final destination. (* bonded labor permanent residents.)			
		Family name.	Given name.				Yrs. Mns.	Married or single.			Read.	Write.	Country.	City or town.	The name and complete address of nearest relative or friend in country whence alien came.	State.
1		LOWENTHAL	HERMANN	61	M	M TEACHER	Y	GERMAN	YES	AUSTRIA	HEBREW	AUSTRIA	BADEN	DAUGHTER: BRONISLAWA PINK WIEN, obere AMTSHAUSGASSE 10	NY	NEW YORK
2		LOWENTHAL	ANNA	58	F	M H-WIFE	Y	DO	YES	DO	DO	DO	DO	DAUGHTER: AS ABOVE	DO	DO
3		LOWENTHAL	HELENA	27	F	M H-WIFE	Y	DO	YES	DO	DO	DO	DO	SISTER 1/2: AS ABOVE	DO	DO
4		LOWENTHAL	DORA	32	F	M H-WIFE	Y	DO	YES	DO	DO	DO	DO	SISTER 1/2: AS ABOVE	DO	DO
5	UNDER 18	LOWENTHAL	CARL	6	M	S NONE	NO	NO	NO	DO	DO	DO	DO	AUNT: AS ABOVE	DO	DO
6	UNDER 18	LOWENTHAL	IRMA	3	F	S NONE	NO	NO	NO	DO	DO	DO	DO	SISTER 1/2: AS ABOVE	DO	DO
7		GONDOS	MARIA	65	F	ND PRIVATE	YES	GERMAN	YES	HUNGARY	GERMAN	HUNGARY	BUDAPEST	OBUDA, LAJOS u 73 HUNGARY	NY	BROOKLYN

Zaznamek o priselitvi Marie Hirschel v Združene države Amerike
(Vir: Vir: New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), 1892–1924, Roll 3356, vol. 7676–7678, 23 Aug 1923–26 Aug 1923 > slika 411 od 1094.)

3. Miksa Gondos

Ime Mikse Gondosa je v zgodovini tiskarstva na Madžarskem prav gotovo eno najbolj znanih. Rojen je bil kot Miksa Grünbaum 8. februarja 1840 v kraju Kapolcs. Po zaključku srednje šole se je dodatno izobraževal v Parizu, na šoli za učitelje Alliance Israélite Universelle in nadaljeval na šoli za jezike École nationale des langues orientales vivantes. V času bivanja v Parizu je med drugim jezike učil tudi otroke pravosodnega ministra Adolpha Crémieuxa. Iz Francije se je preselil v Maroko, kjer je opravljal delo pomožnega učitelja, 1869 pa se je vrnil v Budimpešto. Od leta 1877 je poučeval francoščino v Budimpešti.

Že v mladosti se je ukvarjal z vprašanjem stenografije oz. hitrega pisanja. Aktivno se je posvečal zlasti Gabelsbergerjevemu načinu stenografije in prevodu njegovega modela v razne jezike. Leta 1896 je v Murski Soboti izšlo njegovo delo »Sténographie turque d'après le système universel de Gabelsberger appliqué à la langue turque«, v katerem je model Gabelsbergerjeve pisave apliciral v turškem jeziku.

Miksa Gondos je umrl leta 1920 v Budimpešti in nesporno je bil on tisti, ki je za tiskarstvo in s tiskarstvom povezane dejavnosti navdušil svojega brata Márka Grünbauma oz. Gondosa.

1920. jan. 23.	1920. jan. 22.	Gondos Miksa nyugalmaszott kiser- talnok Budapest Lajos u. 40.	† kub. 80 éves	Stenberg Terexia	néhai Grünbaum Mayer néhai ismeret- len	61.
----------------------	----------------------	--	----------------------	---------------------	--	-----

Zapis o smrti Mikse Gondosa
(Vir: Smrtna matična knjiga Budimpešta, 3. okrožje, 1920, zapis številka 61.)

Dejan Süč

Življenjska zgodba tiskarja Béle Wellischa

1. Uvod

Porabski tiskar Béla Wellisch je prav gotovo ena ključnih osebnosti iz kulturne zgodovine Porabja, saj je s svojim delom ter prisotnostjo pustil neizbrisljiv pečat v pokrajini. Kljub temu, da so se ohranila številna dela, ki so bila natisnjena v tiskarni Béle Wellischa, pa je dejstvo, da o njegovem življenju vemo izjemno malo oziroma skoraj nič. Ključna vprašanja, kot kdo so bili njegovi starši, kje je pokopan, zakaj se je odločil za tiskarsko dejavnost in ali danes še živijo njegovi potomci, tako na žalost kljub njegovemu pomenu ostajajo neodgovorjena.

Nesporno dejstvo medtem ostaja, da je družina Wellisch zaznamovala založniško in tiskarsko dejavnost v Porabju v obdobju druge polovice 19. stoletja, ko sta dejavnosti, med drugim zaradi vzporednega gospodarskega razvoja regije, doživljali svoj razmah tudi na območju Železne županije. Govorimo o obdobju, v katerem je prišlo do

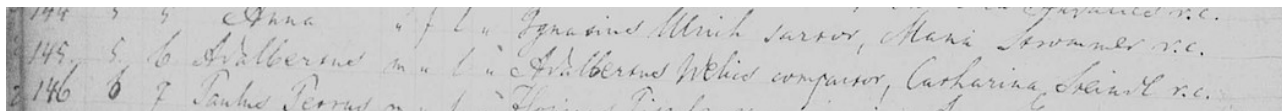
nastajanja kopice tiskarn tudi na območju današnje Prekmurja, npr. tiskarne Márka Grünbauma v Murski Soboti ali tiskarne Ernőja Balkányija v Dolnji Lendavi. Prvi tiskarji so bili znanilci nekega novega časa. Odigrali so ključno vlogo pri informiranju in opismenjevanju prebivalstva tistega časa.

Legendarni koledar »Dober Pajdás Kalendárium«, ki je svoje mesto našel v mnogokaterem domu v Porabju in Prekmurju, je luč sveta ugledal ravno v tiskarni Béle Wellischa, tako kot še mnogokatera druga tiskovina.

2. Adalbertus Wellisch

Béla Wellisch je bil rojen pod imenom Adalbertus Wellisch dne 5. junija 1867 v Szombathelyu staršema Adalbertusu Wellischu in materi Catharini Steindl. Slavni porabski tiskar je bil torej poimenovan po svojem očetu, ki je bil po poklicu »compactor«, kar v latinščini označuje tiskarja. Družina je bila rimokatoliške veroizpovedi in starša sta živela v Szombathelyu, v hiši številka 194.

Kot botra sta pri rojstvu Adalbertusa navedena Joannes Danzinger, po poklicu »compa«, kar bi lahko označevala »compactorja«, torej tiskarja ter najverjetneje njegova žena, Catharina Velis, oba rimokatoliške veroizpovedi.

Vpis rojstva Adalbertusa Wellischa

(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1867, folija številka 546–547, zapis številka 145.)

O delu Béle Wellischa je ostalo veliko materialnih dokazov, veliko manj podatkov pa je o njegovem življenju. Časopisi tistega obdobja ga omenjajo predvsem kot tiskarja in založnika ter se posvečajo njegovi dejavnosti, veliko manj informacij pa izvemo o poteku njegovega življenja.

Desetletja dolgo ni bilo jasno, kje točno je Béla Wellisch umrl in kje je pokopan. Sedaj lahko končno povemo, da je umrl 6. decembra 1919 okoli 16. ure v kraju Eger na Madžarskem. Zapis o njegovi smrti med drugim navaja, da je bil preminuli trgovec s knjigami, rimokatoliške veroizpovedi, star 47 let, sin Béle Wellischa in že preminule Katalin Steindel. Vzrok smrti je bilo popuščanje srca. Pri zapisu je zanimivo predvsem, da je zapisovalec napačno navedel starost Wellischa, Béla Wellisch je bil namreč leta 1919 star 52 let.

Pomemben vir za rodoslovne raziskave so tudi osmrtnice. Tudi po smrti Béle Wellischa je v njegovi tiskarni nastala osmrtnica, ki navaja, da je v 53. letu življenja ter 26. letu poroke po daljšem trpljenju v Egru umrl Béla Wellisch, lastnik tiskarne in trgovec s knjigami. Pokojnik je bil pokopan 8. decembra v Egru. Med žalujočimi so navedeni:

- vdova Bélané Wellisch, roj. Anna Hauer,
- hčerki Juliska in Rózsika,
- sestri Irma Wellisch (Károlyné Körmendy), Karolina Wellisch (Károlyné Zsolnay) in brat Sándor Wellisch.

1919 dec. 8.	1919 dec. 6 d.n. 4 óra	Wellisch Béla, Kátka Könyvtároskedő Szentgottárd, Vas vas.	Anna	Wellisch Béla néhai Károly Steindel n. 4. Katalin	Eger, sírbe Könyvtáros munkás
--------------------	------------------------------------	---	------	--	-------------------------------------

Zapis o smrti Béle Wellischa
(Vir: Smrtna matična knjiga Eger, leto 1919, folija številka 133, zapis številka 796.)

3. Sorodstvo Béle Wellischa

V Szombathelyu se je rodilo kar nekaj otrok Albertusa – Béle Wellischa starejšega oz. sester in bratov Albertusa – Béle Wellischa mlajšega. Matična knjiga v Szombathelyu tako med drugim navaja zapise rojstev otrok:

- Victor Wellisch, rojen 19. julija 1865 v Szombathelyu, hiši številka 124, sin tiskarja Albertusa Wellischa in žene Cathar. Steindl, rimokatoliške veroizpovedi. Botra pri rojstvu sta bila Joannes Danzinger in Cathar. Velisch, rimokatoliške veroizpovedi.

Rojstvu Victorja Wellischa je sledilo rojstvo že omenjenega Béla Wellischa leta 1867, zatem pa rojstvo prve hčere Béle Wellischa starejšega.

- Maya Aloysia Wellisch, rojena 17. avgusta 1869 v Szombathelyu, v hiši številka 194, hčerka tiskarja Albertusa Wellischa in žene Cathar. Steindl, rimokatoliške veroizpovedi. Botra pri rojstvu sta bila Joannes Danzinger in Cathar. Velisch, rimokatoliške veroizpovedi.

Naslednji zabeleženi zapis navaja Paulusa Emericusa Wellischa.

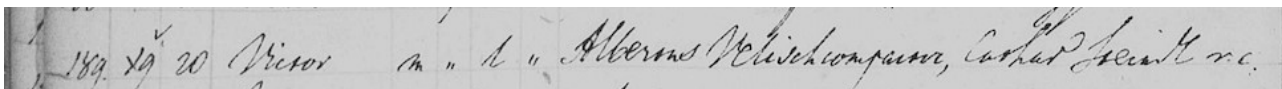
- Paulus Emericus Wellisch, rojen 9. januarja 1878 v Szombathelyu, v hiši številka 188, sin tiskarja Adalbertusa Wellischa in žene Cathar. Steindl, rimokatoliške veroizpovedi. Botra pri rojstvu sta bila Emericus Simon in Cathar. Velisch, rimokatoliške veroizpovedi.

Zadnji najdeni zapis o rojstvu otroka Adalbertusa – Albertusa – Béle Wellischa navaja rojstvo sina Stephanusa Joannesa Wellischa.

- Stephanus Joannes Wellisch, rojen 19. julija 1879 v Szombathelyu, v hiši številka 188, sin tiskarja Adalb. Wellischa in žene Cathar. Steindl, rimokatoliške veroizpovedi. Botra pri rojstvu sta bila Joannes Danzinger in Cathar. Velisch, rimokatoliške veroizpovedi.

Zanimivo je, da rojstva nekaterih oseb, naštetih na osmrtnici Béle Wellischa iz leta 1919, niso bila najdena. Tako zapisov rojstev Irme Wellisch, Karoline Wellisch in Sándorja Wellischa v rojstnomaticni knjigi župnije v Szombathelyu niso bila najdena. Ni mogoče popolnoma izključiti možnosti, da se je družina zaradi tiskarske dejavnosti očeta selila in so bili tako otroci rojeni kje drugje.

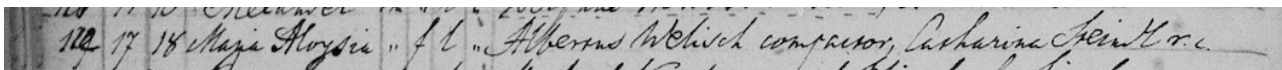
Da pa so osebe nesporno obstajale, dokazuje zapis o rojstvu Jolán Márie Körmendy 25. avgusta 1894 v Szombathelyu. Jolán Mária je bila hčerka uradnika Károlya Körmendyja in Irme Wellisch. Zanimivo je, da sta bila botra pri rojstvu ponovno János Danzinger, tokrat naveden kot gostilničar, in Karolina Wellisch.

189. 19. 20 Victor m. d. " Albertus Wellisch compactor, Catharina Steinl v. c.

Zapis o rojstvu Victorja Wellischa

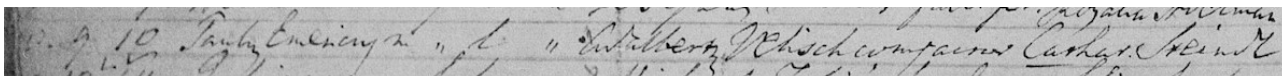
(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1865, folija številka 514–515, zapis številka 189.)

129. 17. 18 Maye Aloysie " f. l. " Albertus Wellisch compactor, Catharina Steinl v. c.

Zapis o rojstvu Maye Aloysie Wellisch

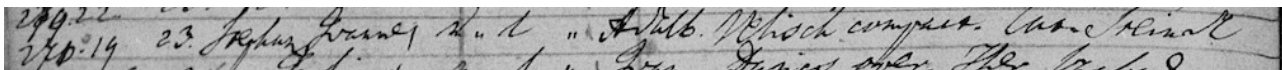
(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1869, folija številka 25–26, zapis številka 129.)

10. 10. Paulus Emericus " f. l. " Albertus Wellisch compactor, Catharina Steinl v. c.

Zapis o rojstvu Paulusa Emericusa Wellischa

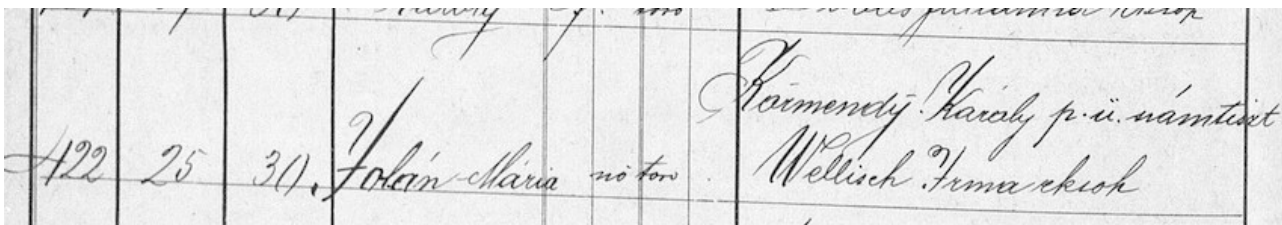
(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1878, folija številka 203–204, zapis številka 129.)

271. 19. 23 Stephanus Joannes " f. l. " Albertus Wellisch compactor, Catharina Steinl v. c.

Zapis o rojstvu Stephanusa Joannes Wellischa

(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1879, folija številka 235–236, zapis številka 271.)

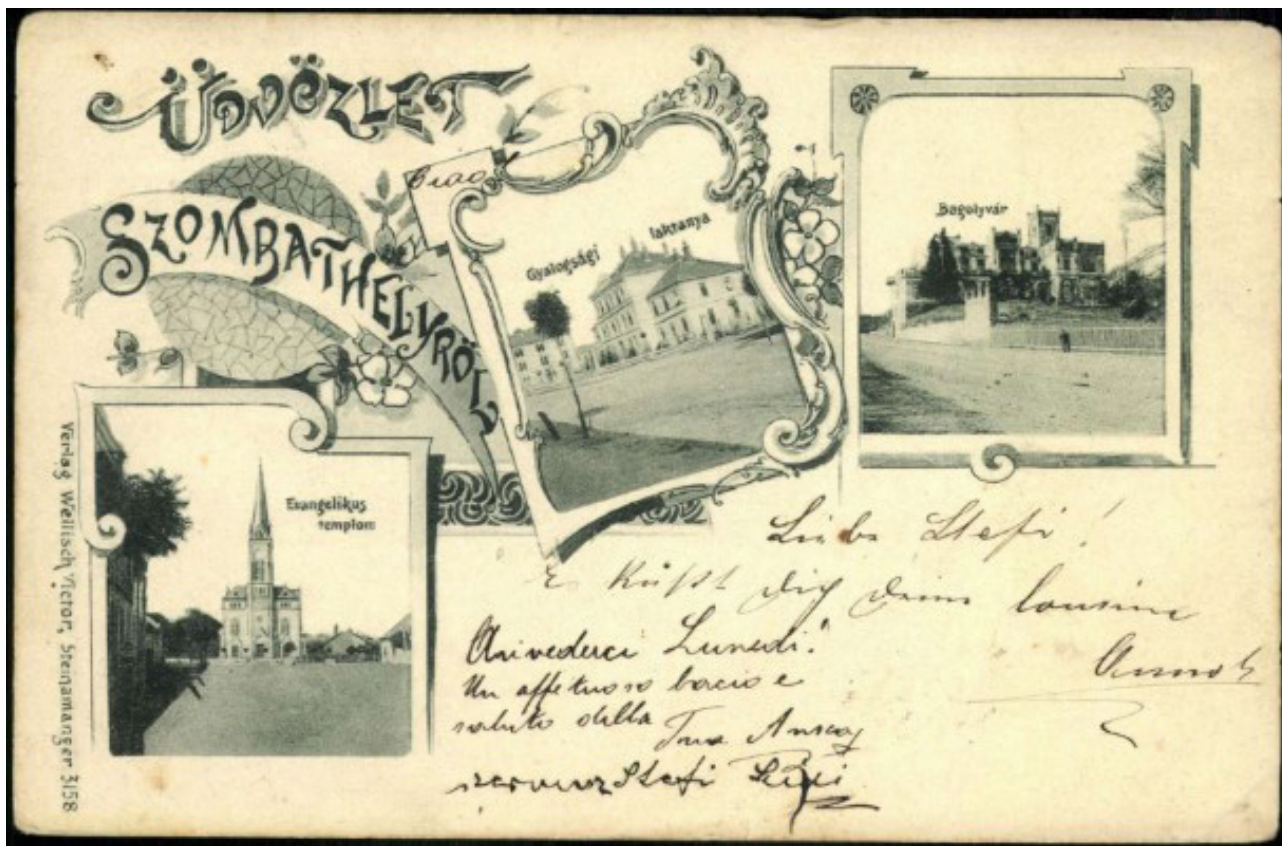
422	25	30.	Jolán-Maria	n. t. o. r.	Körmenetj. Károly p. i. u. n. á. m. t. e. s. t. Wellisch J. m. a. r. i. a. k. i. o. k.
-----	----	-----	-------------	-------------	---

Zapis o rojstvu Jolán Marie Körmeny

(Vir: Rojstna matična knjiga Szombathely, leto 1894, folija številka 58, zapis številka 422.)

4. Zanimivosti

Med otroci Adalbertusa Wellischa starejšega je poleg Béle Wellischa potrebno posebej izpostaviti še leta 1865 rojenega Victorja Wellischa. Victor Wellisch je bil namreč vsaj kratko obdobje ob koncu devetnajstega stoletja tiskar v Szombathelyu.

Razglednica iz tiskarne Victorja Wellischa

(Vir: Szombathelyi Evangélikus templom. Gyalogsági laktanya. Bagolyvár. Izdaja Verlag Wellisch Victor, Steinamanger, 3158. Hrani Zempléni Múzeum.)

Spomini

Jože Vugrinec

Jože Ftičar (1930–2017)

Ob profesorjevi 5. obletnici smrti

Jože Ftičar se je narodil v Gomilicah na dólinskem delu Prekmurja 10. aprila 1930. V rodnem kraju je obiskoval osnovno šolo, gimnazijo pa v Murski Soboti. Študij slavistike je končal na ljubljanski univerzi. Že kot študent je zbiral narečno gradivo po dólinskih vaseh: za Slovenski lingvistični atlas (SAZU Ljubljana) in za Atlas slovenskih narečij (Moskva). Po končanem študiju je bil najprej lektor za slovenski jezik pri dveh filmskih institucijah (pri Triglav in Viba filmu), nato pa največ delovnih let preživel – vse do upokojitve – pri nacionalnem radiu in televiziji (danes RTV). V prostem času je pisal in prevajal, to največ iz madžarščine. Z ženo Marico si je postavil miren dom v Mekinjah blizu Kamnika. Umril je 30. aprila 2017.

Ves čas svojega življenja je tudi literarno ustvarjal. Največ svojih umetniških in strokovnih stvaritev je objavljaval v katoliškem zborniku *Stopinje*, pri katerem je bil član uredniškega odbora 23 let, od leta 1994 pa vse do smrti. V *Stopinjah*, pri katerih je bil eden od najzvestejših in najbolj plodovitih sodelavcev, saj ni samo pisal vanje, ampak je mnoge tudi opremil z umetniškimi fotografijami (prve in zadnje strani platnic idr., saj je rad fotografiral), je že od leta 1980 pod psevdonom Štrkov Joužek (tudi Jožek) najprej v mnogih nadaljevanjih priobčeval v prekmurskem narečju oz. v njegovem domačem govoru zanimive zgod-

be iz svojih otroških in mladostnih let. Te zapise je izdal v knjigi v dveh delih z naslovom *Za nápršnjek vedrine* (I. del leta 2004, II. 2006). S prej omenjenimi nadaljevanji in s knjigama nam je zapustil bogatost dólinskega prekmurskega narečja in bogato podobo nekdanjega dólinskega Prekmurja.

Od njegovih strokovnih objav je vredno omeniti vsaj dve: *Izseljenski besednjak prekmurščine* (Zbornik soboškega muzeja 11-12, Pokrajinski muzej, Murska Sobota 2008, str. 31-39) in *Dijaki soboške gimnazije v primežu vojne in okupacije* (Stopinje 2014, str. 130-132). V prvi njen avtor podrobno prikaže trojezični prekmursko-hrvaško-angleški slovar duhovnika Ireneja Petričaka iz 60. let prejšnjega stoletja, vendar je besedilo ostalo v rokopisu. Kar je velika škoda, saj po Ftičarju pomeni najobsežnejši slovar prekmurskega besedišča do tistega časa. Nastal je v dveh knjigah v Illionisu v ZDA med medžimurskimi in slovenskimi izseljenci. Druga objava pa nam v dveh nadaljevanjih (drugo v *Stopinjah* 2015, str. 123–129) prikaže generacijo soboških dijakov, ki so sodelovali v prekmurskem vojnem času proti okupatorju, torej del domače zgodovine v II. svetovni vojni v času madžarske okupacije.

V *Stopinjah* je prof. Ftičar objavil tudi celo vrsto kratkih poročil, ocen o monografijah, brošurah, zloženkah idr., ki so bile vsebinsko vezane na njegovo domačo pokrajino in katerih avtorji ali uredniki so bili Prekmurci. Tudi priložnostne, spominske zapise in drugo.

V vsem času, ko je bil član uredniškega odbora *Stopinj* in je moral prihajati na njegove seje v Prekmurje, ali ko je bil nekaj dni na počitnicah doma, v Gomilicah, je prišel na obisk v soboško Pokrajinsko in študijsko knjižnico. Včasih le na prijateljski pogovor v pisarno direktorja, z vpraša-

nji o njenem delu in napredku, kdaj tudi s kakim predlogom, največkrat pa s prošnjo, da smo mu izposodili kaj takega, česar v kamniški knjižnici ni mogel dobiti. Ali pa je on nam podaril kaj novega, posebnega.

Delo pomurske regionalne knjižnice je spremljal zelo pozorno. Posebno ga je zanimalo, kdaj bomo v Soboti dobili novo, prepotrebno knjižnično stavbo. Pravzaprav je poleg njega vse najznamenitejše prekmurske osebnosti zanimal prav problem rešitve premajhnega prostora z gradivom bogate knjižnice. Tako npr. prof. dr. Franca Zadravca, prvega upravnika Študijske knjižnice Murska Sobota, univ. prof. na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in člana SAZU Ljubljana, dr. Antona Vratušo, visokega jugoslovanskega in slovenskega politika, tudi člana SAZU in (so) ustanovitelja Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije na Petanjcih, prof. dr. Vaneka Šiftarja, lastnika prej omenjenega posestva fundacije (z *Vrtom spominov in tovarštva*) ter v prvih desetletjih prejšnjega stoletja predsednika upravnega odbora najmlajše študijske knjižnice na Slovenskem (tj. Študijske knjižnice Murska Sobota), tudi neke vrste svetovalca takratnemu aktualnemu direktorju; pisatelja Ferdo Godino, škofa dr. Jožefa Smeja, akad. slikarja Franca Mesariča, prof. Jožeta Hradila, oba urednika Pomurske založbe Murska Sobota, Jožeta Tenarja, direktorja Pomurske založbe Murska Sobota, mag. Gezo Ernišo, častnega škofa EC v RS itd., itd. (Vsi tu omenjeni so – žal – že pokojni). Tudi rojak, prvi predsednik RS, Milan Kučan, se je problema pomanjkanja knjižničnih prostorov dobro zavedal in je knjižnici s svojimi darovi (najbrž tudi s sugestijami pomurskim županom in Ministrom za kulturo RS, v pripravi na gradnjo je bil to Jožef Školč) veliko pomagal pri gradnji.

Z vsemi tu zapisanimi in mnogimi drugimi ljudmi se je vodstvo knjižnice srečevalo med leti 1982 in (s presledki med leti 2007 in 2012) vse do leta 2012, ko knjižnica ni le dosegla uspehov drugih območnih slovenskih knjižnic v Sloveniji, temveč jih je (nekatere) tudi preseгла (potujoča knjižnica, ki vozi gradivo celo v Porabje na Madžarsko, z odličnim sodelovanjem med madžarskimi in našo v dobro slovenske narodnosti na Madžarskem in madžarske v Sloveniji, z večjimi knjižnicami na Hrvaškem, Slovaškem in v Avstriji, z večino območnih in osrednjih knjižnic v Sloveniji, posebej s pomurskimi v Lendavi, Ljutomeru in G. Radgoni itd.).

Prof. Jože Ftičar je ves čas svojega življenja gojil ljubezen do lepe slovenske knjižne besede in do enako lepega prekmurskega narečja, ki je nad 200 let bilo tudi prekmurski knjižni jezik. Bil je človek slovenske besede in slovenskega človeka. Rodne pokrajine in njenih dobrih ljudi. Tudi soboških knjižničarjev.

Da je bil tak, da nas je imel rad, nas spoštoval in cenil, tudi potreboval, je takratnemu vodstvu soboške knjižnice potrdil skoraj vedno, ko je prišel domov, v svoje drago, rodno Prekmurje. Zato ne more biti čudno, da se je direktorju knjižnice in posredno tudi vsem soboškim knjižničarjem po njegovi, moževi smrti, soproga Marica Ftičar, že drugič zahvalila; tokrat s stavki, med katerimi smo nekatere manj pomembne za razumevanje našega prispevka izpustili:

Mekinje, 11. 9. 2017

Spoštovani gospod profesor Jože Vugrinec!

Lepo pozdravljeni! Bilo mi je milo pri srcu, ko sem prebirala Jožetovo pismo, ki Vam ga je napisal in

poslal v mesecu marcu letos. To pismo je bilo namreč zadnje, ki ga je napisal. Pred tem že dolgo ni mogel pisati. Samo svoji nečakinji v Avstralijo je še poslal s težavo napisano pismo nekaj časa pred tem, ko je napisal tudi Vam. Kar preseneča me, da se je še vsaj toliko poglobil v preteklo dogajanje okrog soboške knjižnice in ljudi, ki so najbolj zaslužni za tako uspešno vsestransko delovanje Pokrajinske in študijske knjižnice Pomurja /..../.
Dragi gospod Jože Vugrinec, bodite lepo pozdravljeni v želji, naj vam bo poplačano vse, kar dobroga storite.

Hvaležna Marica Ftičar

prof. Jože Ftičar (Stopinje, 2018)

---

¹ Jože Ftičar je pismo J. V. pisal v prvih dneh meseca marca 2017, saj je na pisemski ovojnici odtisnjena štampiljka z datumom 8. 3. 2017. V pismu samem, napisanem z roko, datuma namreč ni; najbrž ga je – že hudo bolan – pozabil zapisati. Bomo pa pismo, ki ga omenja tudi soproga Marica Ftičar, objavili v eni od naslednjih števil *Prekmuriane*, če bomo o prof. Ftičrju še pisali. Pa tudi njeno zahvalno pismo kot odgovor na sožalje, ki ga je knjižnica poslala njej ob smrti ljubljenega moža.

Dogodki, projekti in nagrade

Jana Balažič

21. strokovno posvetovanje potujočih knjižnic in festival bibliobusov

V Sloveniji trenutno deluje 13 potujočih knjižnic, 11 bibliobusov in dve kombinirani vozili. Zaradi specifične narave dela, ki ga terja delo na potujočih knjižnicah, se zaposleni na njih srečujejo na strokovnih srečanjih. Ta potekajo izmenjaje se eno leto v Sloveniji, eno leto na sosednjem Hrvaškem. Srečanja so pomembna zaradi izmenjave izkušenj in praks, s katerimi se ti knjižničarji srečujejo na terenu. So pa tudi priložnost za seznanitev z novostmi na področju tehničnega razvoja vozil in tehnologije, brez katere se danes delo na terenu ne more več opravljati.

Na strokovnih posvetovanjih se na izbrano temo predstavljajo referati in pripravljajo okrogle mize, kar udeležencem omogoča seznanitev z delom potujočih knjižnic v celotni državi, prav tako pa v tujini. Tako lahko rečemo, da posvetovanja pomembno pripomorejo k razvoju potujočega knjižničarstva v Sloveniji.

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota je v sodelovanju s Sekcijo za potujoče knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS) 13. in 14. maja 2022 gostila 21. mednarodno strokovno posvetovanje potujočih knjižnic in festival bibliobusov. Srečanje je pote-

kalo 13. maja 2022 v Murski Soboti in 14. maja 2022 v Beltincih.

Cilji posvetovanja so bili:

- poudariti pomen delovanja potujočih knjižnic v sodobni družbi,
- spodbujati razvoj obstoječih in snovanje novih storitev potujočih knjižnic,
- spodbuditi razpravo o pomenu in možnostih snovanja novih bibliobusnih služb,
- spoznati mednarodne izkušnje in vzpostaviti partnerstva.

Izbrana tema strokovnega posvetovanja je bila Delo s (posebnimi/zaključenimi) skupinami uporabnikov. Na omenjeno temo so bili predstavljeni referati iz tujine in domovine.

Bibliotekarski kolegi iz Srbije, iz mesta Kladovo, ki se nahaja na skrajnem severovzhodu Srbije na obmejnem območju z Romunijo in Bolgarijo, so predstavili bibliobusno službo kot dejavnost, ki živi z ljudmi, ne poleg njih. S programi, ki jih izvajajo, omogočajo vključevanje, sprejemanje različnosti, izboljšanje kakovosti življenja in razvojne možnosti vsem obiskovalcem. Bibliobus je namenjen vsem, brez razlik. Z delovanjem bibliobusne službe se trudijo razbiti predsodke širše populacije do ranljivejših skupin.

Predstavniki iz Finske, iz mesta Turku, so predstavili lastne izkušnje sodelovanja potujočih knjižnic z mladimi bralci. Poudarek pri sodelovanju med šolami in potujočo knjižnico dajejo predvsem v usmerjanju učencev k uporabi knjižnice in krepitvi bralnih navad mladostnikov. Finska je ena izmed tistih držav, ki ima največ potujočih knjižnic v Evropi. Samo mesto Turku ima dve vozili, ki s sedmimi zaposlenimi oskrbujeta s knjižničnim gradivom mesto z okolico.

Izmenjava izkušenj in dobrih praks pomembno prispeva k razvoju kakršnegakoli področja delovanja in tako je tudi s potujočimi knjižnicami. Lep primer dobrega sodelovanja so hrvaške bibliobusne službe s španskimi potujočimi knjižnicami v provinci Kataloniji. S pomočjo projekta Erasmus+ so hrvaški knjižničarji na bibliobusih izboljšali storitve za odrasle uporabnike, predvsem na podeželju. To jim je uspelo v mestih Koprivnica, Križevci in Bjelovar. Zaradi potreb prebivalcev ustanavljajo novo bibliobusno službo v mestu Virovitica.

Madžarski kolegi so prikazali bibliobus kot sobo pobega. Vsa dejavnost se izvaja kot igra, v katero je vključenih do sedem sodelujočih. Gre za tematske igre, ki se izvajajo med šolo in zaposlenimi na bibliobusu. Izvajajo veliko število različnih iger, ki imajo temelj v eni zgodbi. Na ta način vzpodbujajo bralce k obiskovanju potujoče knjižnice, hkrati pa z igro povezujejo bralce in knjižničarje.

V Sloveniji se pomen potujočih knjižnic izraža na različne načine. Vsekakor je potrebno poudariti, da so pomembne tako za posameznike kot za skupine. Predvsem mobilno oviranim osebam in osebam na podeželju je potujoča knjižnica v največjo pomoč, saj jim knjižnično gradivo pripelje tako rekoč domov.

Najmlajši so tisti, pri katerih se vzgoja bralne kulture začne, zato vse potujoče knjižnice v državi posebno pozornost namenjajo predšolskim in šolskim otrokom. Ker pa v vsakem kraju, kjer potujoče knjižnice gostujejo, nimajo vrtcev, nekatere izmed knjižnic (med njimi Goriška knjižnica Franceta Bevka) organizirajo pravljичne ure za otroke kar na bibliobusu. Pomemben element obiskovalcev je nadalje šolska mladina, za katero je

značilna visoka fluktuacija. Da bi obdržali mlade člane, je potrebno vsako leto poskrbeti za nove vpise. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj dosega to na še posebej igriv način, saj v »otročkem« jeziku navorja 1. razrede osnovnih šol. Ta strategija zajema obveščanje, ustvarjanje stika, zgradbo odnosa in vzdrževanje odnosa.

V Mestni knjižnici Ljubljana potujoča knjižnica obiskuje Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, ki je osrednja slovenska ustanova za celostno obravnavo gluhih in naglušnih otrok, oseb z govorno-jezikovno motnjo in oseb z motnjo avtiističnega spektra. Obiskujejo tudi Center Janeza Levca, ki je vzgojno-izobraževalna ustanova za mladostnike s posebnimi potrebami in učence z motnjami v duševnem razvoju. S svojimi obiski uporabnike vzpodbujajo k branju in samostojnosti. Knjižničarji pa so opravili tudi tečaj slovenskega znakovnega jezika, da z uporabniki v omenjenih zavodih lažje komunicirajo in vzpostavijo pristnejši odnos.

Potujoča knjižnica iz Ljubljane obiskuje še Zavod za prestajanje zaporne kazni Ig, ki je edini zapor v Sloveniji, namenjen izključno ženskam. Obiski potujoče knjižnice zapornicam omogočajo, da se po prestajanju zaporne kazni lažje vključijo v družbo, saj jim že stik s knjižničarji med obiski potujoče knjižnice kaže, da je mogoče vzpostaviti medsebojno zaupanje. Za obiske v domovih za starejše skrbijo tako, da razen izposoje gradiva večkrat letno izvajajo tudi bralne čajanke. Posebno skrb namenjajo nakupu knjig z večjimi črkami in kratkim besedilom, natisnjenim na papir brez sijaja.

Kako pomembne so potujoče knjižnice za določene skupine uporabnikov, nam kaže primer potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka

Vilharja Koper, ki obiskuje Terapevtsko komuno »Skupnost Srečanje« na Primorskem. Člani omenjene skupine se spopadajo z različnimi zasvojenostmi, zato je potujoča knjižnica tista, ki zanje predstavlja stik z zunanjim svetom. Člani v komuni v času svojega bivanja v njej nimajo nobenih drugih izhodov in so v celoti samooskrbni, zato je knjižničar na potujoči knjižnica tista oseba, s katero na nek način izvajajo biblioterapijo.

Mariborska potujoča knjižnica obiskuje Varstveno delovni center Polž Maribor, v katerega so vključene odrasle osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Že sama kratica POLŽ nosi v sebi sporočilo: Pomagamo Osmisliti Leta Življenja.

Potujoča knjižnica PIŠK Murska Sobota pa ima izmed 73 postajališč tudi dve postajališči v romskih naseljih in sicer v Pušči ter Vanča vasi. S tem, da obiskuje romski vrtec v Pušči, se trudi približati knjižni jezik mladim Romom in jim na ta način omogočiti lažje vključevanje v družbo in šolo. Odstotek izobraženih romskih pripadnikov se v Sloveniji iz leta v leto povečuje. S pomočjo potujoče knjižnice se tudi ti otroci lažje seznanjajo s književnimi novostmi, posledično pa s tematikami, ki zaobsegajo širok nabor. S tem širijo obzorja in znanje, ki ga s pridom uporabljajo v nadaljnjem življenju in pri delu.

Na koncu mednarodnega strokovnega posvetovanja potujočih knjižnic je bila predstavljena še premična zbirka, kot posebna organizacijska oblika knjižnične dejavnosti. Na praksi Mariborske knjižnice so bile prikazane njene razvojne možnosti in prednosti za posebne skupine uporabnikov. Te zbirke so namreč lahko odlični družbeni poligon za vključevanje ranljivih skupin

v knjižnične storitve. Na ta način smo zaposleni na potujočih knjižnicah v Sloveniji in tujini spoznali način dela z različnimi skupinami uporabnikov v potujočih knjižnicah.

Bili smo enotnega mnenja, da so potujoče knjižnice v sodobni družbi, ki se trudi zagotavljati enake možnosti vsem prebivalcem na vseh področjih, eden pomembnejših dejavnikov, ki lahko zadovoljujejo potrebo po kulturnih dobrinah. Z načinom dela, ki ga izvajajo potujoče knjižnice, je dostop do knjižnega in neknjižnega gradiva omogočen tudi tistim, ki iz različnih razlogov ne morejo dostopati do omenjenih kulturnih dobrin. So torej tiste, ki lahko zagotavljajo enake možnosti vsem prebivalcem in zmanjšujejo socialno izključenost.

Delo s skupinami pa je le eden izmed načinov dela, ki ga potujoče knjižnice izvajajo. Pomen njihovega dela se je izkazal kot zelo učinkovit tudi med epidemijo Covid-19, ko so svoje poslanstvo lahko opravljale skoraj nemoteno.

Na festivalu bibliobusov v Murski Soboti je sodelovalo 13 bibliobusov iz Slovenije, en iz Križevcev iz Hrvaške in en iz mesta Pécs na Madžarskem. V konvoju so se zapeljali po soboških ulicah, mimo vzgojno-izobraževalnih ustanov, pred katerimi so jih z mahanjem pričakali in pozdravili otroci. Na Slovenski ulici v središču Murske Sobotice so se vsa vozila postavila na ogled obiskovalcem festivala.

Na prireditvi so poleg domačinov iz Murske Sobotice obiskovalce pozdravili še potujoči knjižničarji iz Ptuja, Maribora, Posavja, ki združuje knjižnice Krško, Laško, Brežice in Sevnica, potujoči knjižničarji iz Kamnika in Domžal, Ljubljane, Novega mesta, Postojne, Ajdovščine, Nove Gorice, Tolmina,

Tržiča, Kopa, mesta Pécs (HU), Križevcev (HR), Koprivnice (HR), Virovitice (HR), Vinkovcev (HR) in Splita (HR).

Drugi dan srečanja smo se »potujočniki« ponovno v konvoju zapeljali iz Murske Sobotne v Beltince, kjer smo se ob kulturnem programu na grajskem dvorišču predstavili tamkajšnjemu prebivalstvu.

Vsem potujočim knjižnicam, ki si vsakodnevno prizadevajo za zmanjševanje razlik med mestom in zaledjem, za širjenje in spodbujanje bralne

kulture, za prebujanje terena za kulturo v širšem smislu, za oskrbovanje prebivalstva s knjižnim in neknjižnim gradivom vseh starostnih skupin ter za dvig(ov)anje bralne kulture na narodnostno mešanih območjih, želim, naj v prihodnje s svojo srčnostjo širijo obzorja uporabnikom in naj se ravnajo po načelu, da ni nemogočih poti.

Metka Celec

Noč v objemu ljudskega izročila

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota je v sodelovanju z Osnovno šolo II iz Murske Sobote izvedla dogodek z naslovom »Noč v objemu ljudskega izročila«. Čas, ki smo ga preživeli skupaj v knjižnici, je bil prežet z ljudskim izročilom, glasbo, pripovedovanjem in plesom. Mentorji smo skupaj z učenci noč delno prebedeli in delno prespali v prostorih knjižnice. Noč smo preživeli zelo zanimivo. Pletli smo košare (samo dno), ker bi za celo potrebovali kar nekaj ur. Naučili smo se ljudski ples Ob bistrem potočku je mlin, spoznali pa tudi nekaj najbolj znanih prekmurskih plesov: šamarjanko, sotiš. Čisto na koncu smo pripovedovali ljudske pravljice. Eni smo pripovedovali v prekmurskem narečju, drugi spet v knjižnem jeziku.

Naše druženje je bilo sproščeno, ustvarjalno in prijetno. Seveda tudi poučno. Učenci so z velikim zanimanjem spremljali potek izdelave košare, potem pa so jo tudi sami pletli. Vsi učenci so bili navdušeni. Mogoče smo koga med njimi navdušili, da se bo v prihodnje udeležil podobnega srečanja v ohranjanju ljudskega izročila ter se tudi sam preizkusil v kakšni ljudski spretnosti.

Gospod Jožef Horvat iz Lipovcev nas je ves čas motiviral in spodbujal pri pletenju iz šibja, prav tako so nas plesalci iz KUD Gornji Petrovci popeljali v svet ljudskega plesa.

Večer smo zaključili s pripovedovanjem različnih ljudskih pravljič. Učenci so bili izredno uspešni in iznajdljivi, saj so pravljico Gospod in hruška, ki jo je napisal Fran Milčinski, pripovedovali v prekmurščini. Ob tem smo se vsi prisotni zelo zabavali.

Naslednji dan smo se s celotnim programom predstavili staršem učencev, ki so sodelovali pri projektu. Naša knjižnica se je za projekt odločila že leta 2019. Takrat je potekalo podobno srečanje kot sedaj, ki pa še ni postalo tradicionalno, ker ga je vmes za dve leti prekinila pandemija.

Želimo in upamo, da se bo ta začetna zamisel nadaljevala v prihodnje neprekinjeno. Pojem slovenstva ohranjajo šege, navade, običaji, materialno in duhovno izročilo, zato imajo inštitucije, kot je Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, poleg izposoje knjig ter organizacije različnih kulturnih prireditev tudi poslanstvo, da omogočajo mladim ohranjanje ljudskega bogastva in ga prenašajo na mlade rodove.

Pletenje košar ob dogodku »Noč v objemu ljudskega izročila«
(arhiv PIŠK Murska Sobota, 2021)

Ples folklore v PIŠK Murska Sobota ob dogodku »Noč v objemu ljudskega izročila«
(arhiv PIŠK Murska Sobota, 2021)

Gabrijela Sečkar

Druženje v Domu starejših Rakičan

V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota smo pred več kot desetletjem začeli z obiski knjižničarja v Domu starejših Rakičan, kasneje še v enoti Center za starejše Murska Sobota (od leta 2009). Ta naša srečanja smo izvajali enkrat mesečno, datum izvedbe smo prilagodili udeležencem srečanja. Ker smo se vsakokrat družili s knjigami, sem to poimenovala naše druženje s knjigami.

Spomnim se, kako sem na prvem druženju bila polna pričakovanj, kajti delati s starostniki je nekaj posebnega, saj so v skupini ljudje različnih zmožnosti. Zame je bilo to nekaj novega, a hkrati mi je dalo veliko koristnih napotkov za življenje. Človek začne gledati na življenje z več plati. Starost nam je vsem neizogibna, vse nas čaka. V tem obdobju in v tem okolju potrebujejo oskrbovanci oz. starostniki toplo besedo, prijazen pristop, razumevanje. Našega druženja so se v večini udeleževale ženske, a se je med njimi znašel tudi kakšen moški, včasih več. Ženske so jim z veseljem prisluhnile, bili smo jih vsi veseli, vsako mnenje nam je bilo dragoceno. V tem okolju je pomembno, da so prisotni ljudje obeh spolov.

Srečevali smo se dopoldan ob 10. uri. Knjige so bile naše spremljevalke, ki so nam pomagale pri različnih temah. V sproščenem vzdušju in vodenju so obujali spomine na mladost, družino, praznike, rojstni kraj, prijatelje ... O vsem tem so

znali veliko povedati. Predstavila sem jim knjige, ki smo jih uporabili na druženju. Tisti, ki so bili bralci, in tisti, ki so še bralci, so marsikatero knjigo prepoznali.

Vsak udeleženec srečanja mora biti viden in slišan; nekateri skoraj niso hoteli biti slišani. Njihove življenjske zgodbe so bile različne, marsikaj so znali povedati o sebi, o svojem življenju. Na žalost pa mi knjižničarji nismo imeli dovolj časa, da bi jim lahko v celoti prisluhnili.

Naše skupine so štejele od 10 do 15 udeležencev. Obravnavali smo različne teme, kot so zdravje, starost, medgeneracijski odnosi, vrednote, ljubezen, pogovori, vzgoja, narava ... To pomeni, da smo o vsaki temi razpravljali, razmišljali, iskali odgovore, izluščili sporočilnost. Vsa naša druženja so bila literarno obarvana. Nismo pozabili na praznike in običaje v naši državi; nekateri so se spomnili še pesmi iz osnovne šole. Znali so uporabiti veliko starih prekmurskih besed, bogatili smo besedni zaklad. Vmes smo posegli še po poeziji (T. Pavček, N. Maurer, S. Kosovel, K. Destovnik Kajuh, J. Menart idr.). Poskusili smo potegniti glavno nit v pesmi. Zanimale so jih kratke zgodbe, pogovori, basni, pravljice za odrasle, poučne zgodbe, razne zanimivosti o znanih osebnostih ...

Vsakega obiska so bili/so veseli. Zavedam se, da potrebujejo prijazen pristop. Zelo sem bila zadovoljna, ko sem videla, da jih zanimajo različne teme. Priznam, da sem imela občutek, da so starostniki v tej instituciji umirjeni, sproščeni, prijazni. V marsičem so odvisni od drugih, a najtežje je ljudem invalidom (invalidski voziček). Težko je tudi ljudem, ki imajo resne težave z zdravjem. Moram povedati, da za njih zaposleni zelo dobro skrbijo, vsaj kar so videle moje oči in slišala moja

ušesa. V mesecu juniju, ko smo se srečali, smo zaključili s pesmijo Toneta Pavčka *Nekaj je v zraku*.

Teh srečanj ne bom nikoli pozabila, kajti vsako je bilo enkratno, neponovljivo, sproščeno. Za slovo smo si podarili nasmeh in pomahali v pozdrav.

*Nekaj je v zraku.
Lepega. Nežnega.
Mimobežnega.
Nekaj je v zraku.
Čuti se. Sluti.
Kot dih in drget.
Kot šum in šepet
v slednji minuti.*

*Nekaj je v zraku.
Kot vonji cvetlic,
kot lučke kresnic
svetlečih po mraku.*

Tone Pavček

Jana Balažič

Panonska hiša – preplet preteklosti in sodobnosti

V sklopu 32. dnevov evropske kulturne dediščine in 10. tedna kulturne dediščine je bila v PIŠK Murska Sobota, v mesecu oktobru 2022, postavljena razstava z naslovom Panonska hiša – preplet preteklosti in sodobnosti.

Namen razstave je bil prikazati posebnosti v sami gradnji cimpranih hiš ter materiale, s katerimi so hiše gradili.

Dnevi evropske kulturne dediščine – EUROPEAN HERITAGE DAYS – so skupna akcija številnih evropskih držav pod okriljem Sveta Evrope in Evropske komisije. Slovenija je bila leta 1991 skupaj s še nekaterimi drugimi evropskimi državami med državami ustanoviteljicami – pobudnicami prireditve DEKD. Dnevi evropske kulturne dediščine so množica dogodkov, primerov dobrih praks, skupnih akcij, ki nas opominjajo na pomen skupnostnega varovanja in skupne skrbi za dediščino, hkrati pa nas združujejo na podlagi dediščinskih vrednot.

V letu 2022 je bila skupna tema držav, ki sodelujejo v projektu Dneva evropske kulturne dediščine (Vz)trajnostna dediščina. Vsako leto znova prireditelji izberejo raznovrstne teme, s katerimi skušajo domači javnosti, Evropejcem in svetu predstaviti kulturno dediščino Evrope. PIŠK Murska Sobota v projektu sodeluje od leta 2015.

V letu 2022 smo se v PIŠK Murska Sobota odločili, da bomo pod temo (vz)trajnostna dediš-

čina predstavili panonsko hišo – cimpračo, saj se takšen način bivanja vse bolj vrača v naša življenja. To se kaže predvsem v izbiri gradbenih materialov. Cimprane hiše so gradili iz avtohtonih materialov, to so les, ilovica in slama. Ti materiali so bili na dosegu roke ljudem, ki so prebivali v panonskem prostoru – panonski nižini. V ta prostor sicer ne spada le del Slovenije, temveč tudi deli naslednjih držav: Avstrije, Madžarske, Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, Češke, Slovaške, Ukrajine, Romunije. Panonska nižina pa je bila od nekdaj bogata z lesom, ilovico in slamo.

Panonske hiše in vasi so bile večinoma gradjene ob glavnih prometnih poteh, kot to lepo opisuje Anton Trstenjak v svojem delu Slovenci na Ogrskem, kjer piše: *»Ob dolgi, še precej zložni cesti, katera drži iz Dobrovnika v Bogojino, Martijance in Soboto, torej ravno v vznožju prekmurskih hribčkov, vrste se vasi: Filovci, Bogojina, Tešanovci, Moravci. To so podolgovate vasi, podobne so si kakor jajce jajcu. Hišica je tik hišice ob obeh straneh ceste, vsaka je obrnjena s »čelom« na cesto, a za hišico raso sadna drevesa, a dalje se razprostira polje. Le nizek plot je med hišicami. Ob koncu vasi stoji cerkvena. Lepših podolgovatih vasi si človek res ne more misliti. Tudi pred hišicami ob robu ceste razprostira se dolg plot kakor je dolga vas, tako da s ceste ne moreš drugače v hišo, kakor skozi uhod na »trnac« ali skozi leso ali preko prélaza ...*

Pred hišami so malone povsod brajde. In Slovenci se radi pečajo z bučelarstvom; vsak gospodar ima pred hišo roje ...«

Iz odlomka je med drugim moč razbrati, kako je izgledalo samo dvorišče cimpranih hiš in tudi to, da so se naši predniki, živeči na tem območju, zvečine preživljali s poljedelstvom, vinogradništvom in čebelarstvom.

Sama cimprača je bila zgrajena na svojsvtven način. Hiše so bile majhne; širina hiš je bila največ 4 metre, dolžina pa ni presegala 13 metrov.

POSTAVITEV PROSTOROV

Pri vstopu v hišo je bila na desni strani izba. IŽA je bila glavni prostor hiše. V stenah so bila okna, najmanj tri. Na dvoriščno stran sta gledali eno ali dve okni, in če je bila zadnja stena ob cesti, je tudi tam bilo eno okno.

Strop je bil lesen. V starih cimpračah so vzbujali pozornost prečni tramovi z vrezano letnico gradnje hiše in inicialkami gospodarja. Strop s tramovi ni bil nikoli ometan.

Ponos prednje iže je bila kalna peč, ki je stala za vrati v kotu ob kuhinjski steni. Ob peči je bila gospodarjeva postelja, ob steni pa debele klopi. V cimprah so bili tu in tam še sklednjeki, žličnjeki, grablice; v starih zidinah je pogostokrat bil vgrajen omárek ali okenček za dokumente.

Kuhinja je bila osrednji prostor hiše. Nastala je iz veže. V njih so bile glinasta peč in ognjišče obenem, za gretje sobe pa je bila v sobi posebna kalna peč. V peči in pred njo so pekli in kuhali, zato so bile stene črne od dima. Luknja za dim je bila narejena le med dvema oknom.

Ker ognjišče ni zavzemalo večjega prostora, so del kuhinje oddelili v preklit, ki je postal prometno vozlišče v hiši. Iz njega so vodila vrata v prednjo ižo, po stopnicah ali lestvi na podstrešje, nadalje v klet ali zadnjo ižo, pogosto še v pivnico ali podzemno klet. Tla so bila iz gline. (Etnografija Pomurja, 1967)

Poznani so bili štirje tipi prekmurskega doma:

1. Dom stoji v ravni črti, je stegnjjen

Vsi prostori so pod isto streho. Poleg kamre je najprej hlev, potem gümlo, sledi lev za zrnje, izmed gospodarskih prostorov je samo hlev v sestavu stanovanjske hiše, ostali objekti stojijo zase.

2. Hram na vogel, zatočen

Gospodarski prostori so pravokotno na stanovanjske prostore. V prehodu med obema traktoma je pojata, ki veže oba dela. Gospodarski trakt hrama tvori s stanovanjskim bolj ali manj oster kot.

3. Gospodarska poslopja stojijo zase

V podaljšku stanovanjskega dela je v presledku majhna stavba, v kateri sta shramba in gümlo. Nasproti stanovanjske hiše so prostori za zrnje, lev, gnojišče in uta. Gospodarski prostori stojijo tudi pri domu na ogel samostojno.

4. Hram stoji v ključu

Med obema krakoma je dvorišče, ki je od ceste ograjeno s plotom. Ob plotu običajno stoji kurčnjak. Pri takem domu je navadno v levem kraku iža s preklitom in künjo, na nasprotnem koncu dvorišča je kolarnica, v podolžnem traktu pa ostali gospodarski prostori. Posebnost cimprač se je kazala tudi v postavitvi prostorov.

V Prekmurju sta bila poznana dva tipa gradnje kmečkih hiš; to sta:

- butana in
- cimprana hiša.

Prva je bila izdelana tako, da je bila ilovica nabita med lesen opaž, pri drugi pa je bila konstrukcija iz tesarsko obdelanih brun obložena z glino, v katero je bila primešana slama. Zunanji, spodnji del sten je bil zaščiten s sivo barvo iz pepela, preostali del pa z apnenim beležem. Za oba tipa hiš je bila značilna pritlična gradnja. Svoje domove so Prekmurci pokrivali s slamo. To so počeli na dva načina. Starejše je pokrivanje s šopami. Ržene snope, namenjene za pokrivanje, so:

- zmlatili s cepci,
- slamo prečesali z grabljami,
- jo povezali v ritonje ali ritvinje in
- jih zložili na podstin ob zadnji steni.

Ko jih drugo delo ni priganjalo, so se lotili pokrivanja. Iz ritvin so naredili šope, ki so jih navlažili in jih podajali pokrivaču na strehi. Ta je položil prvo šopo na lato, del slame zasukal v povreslo in šopo zvezal na lato.

Drugo šopo je zvezal k prvi, obe s povreslom povezal in slednjo pritrldil tudi k lati. Ko je dokončal prvo vrsto, je polagal drugi red, ki je segal daleč na prvega. Na taki strehi je klasje obrnjeno navzdol. Polagoma pa je pri slamnatih strehah prevladalo pokrivanje na »špric«. Pri tem načinu je pokrivač šope razvezal in slamo na debelo razgrnil na late. Z dolgimi šibami ali raglami, ki jih je z vrbovimi gožvicami privezal na late, je slamo pritrldil na ostrešje. Ko je privezal zadnjo raglo k zadnji lati, je moral pokriti luknjo ob gožvici, da ne bi streha natekala.

Pokril jo je z vetrnico, ki jo je pritrldil k ragli, ne pa tudi k lati. Rep vetrnice je na drugi strani slemena upognil med dve vetrnici in ga s šprico pritrldil k strehi. Vetrnice so sestavljale lep venec in z njim se je streha končala. Med gradbenimi materiali so danes vedno bolj priljubljeni naravni in okolju prijazni materiali.

SLAMA

Slama se za gradnjo uporablja že na stotine let. Značilnosti slamnate gradnje so naslednje:

- je okolju prijazna, saj uporablja obnovljive, lahko dostopne lokalne materiale, ki ne oddajajo strupenih snovi v ozračje; je energetska učinkovita, kajti bale slame nudijo odlično izolacijo (tako toplotno kot zvočno);
- slama je material, ki diha, kar omogoča naravno zračenje;
- zmanjšuje uporabo drugih izolacijskih materialov, ki so lahko zdravju škodljivi;
- že pri njeni izgradnji se porabi 10-krat manj energije, kot pri konvencionalni gradnji;
- proizvodnja slame je obenem ekološko prijazna, energijsko varčna, ni odpadkov, zato se lahko uporabi v celoti.

ILOVICA

Ilovica velja za prvi material, ki ga je človek lahko oblikoval. Kot gradbeni material ima številne pozitivne lastnosti, od ekoloških, trajnostnih do tistih, ki so ugodne za zdravje stanovalcev, saj je:

- zelo hidrofobna (ima visoko sposobnost uravnavanja vlage v prostoru), nase veže

prekomerno vlago iz zraka ali obratno, ko se zrak v prostoru izsuši, v prostor oddaja vlago;

- ustvarja prijetno mikroklimo;
- je toplotni in zvočni izolator in ne povzroča nobenih zdravju škodljivih emisij, prav nasprotno, iz zraka celo absorbira škodljive snovi in neprijetne vonjave;
- ilovica tudi preprečuje nastajanje plesni in ne vsebuje nobenih kemičnih dodatkov oz. konzervansov.

Ilovnati omet je idealen za sodobne sisteme stenskega gretja, saj je temperaturni prevodnik. Ima dobro akumulacijo toplote, saj do določene mere zadržuje temperaturo ter jo seva nazaj v prostor. Tako ustvarja naravno toploto in občutek udobja v prostoru. Hkrati pa ilovnati ometi ne povzročajo alergij, saj struktura sama celo uničuje alergene.

Pomembna lastnost gline je absorpcija ali vpojna moč. Zaradi svoje vpojne moči lahko glina vsrka določene radioaktivne elemente in s tem čisti okolje v naši neposredni bližini. Deluje protivnetno in antiseptično. Ima veliko absorpcijsko, antiseptično in terapevtsko moč. Ilovnat omet ščiti pred električnim sevanjem, ki ga oddajajo električni aparati v prostoru. Atmosfera v objektu iz gline je izjemno ugodna in zdrava.

LES

Naši predniki so natančno vedeli, kdaj je treba sekati, da bo les zdrav in bo kljuboval vremenskim vplivom. Še danes najdemo vrsto lese- nih zgradb, ki brez sodobnih kemičnih zaščitnih sredstev stojijo že stoletja in dlje.

Les sekamo pozno jeseni, pozimi ali zgodaj spomladi, ko se po njem ne pretakajo življenjski sokovi. Drevesa moramo posekati v pravi luni. V času, ko ni vegetacije med polno luno in mlajem – v stari luni. Les, ki ga uporabimo za utrjevanje terena (piloti), pa sekamo spomladi in poleti med mlajem in polno luno. Les ima takrat največ svoje vlage in ko ga vgradimo, vanje ne more prodreti tekočina. Tako se zaščiti pred trohnenjem.

Zdravilne lastnosti lesa so naslednje:

- velja za naravno in najbolj zdravo gradivo, ki ugodno vpliva na človeka;
- zelo dobro vpliva na ugodje v prostoru;
- ima relativno majhno toplotno prevodnost, zato pri gradnji ne prihaja do problematičnih toplotnih mostov;
- na otip je topel, odvod toplote je majhen;
- akumulirano toploto zadržuje, kar vpliva na temperaturo površine;
- neobdelan les absorbira vlago iz zraka in absorbira škodljive pline v zraku.

Lesne zidne obloge in stropi delujejo kot »tretja koža« in omogočajo dihanje, torej nepretrgano naravno zamenjavo zraka v prostorih. V leseni hiši je zrak obogaten z majhnimi ioni, ki razelektrijo škodljive in agresivne velike ione iz prahu in bakterij in tako očistijo zrak. Les je primeren za učinkovito zaščito pred zdravstvenimi okvarami zaradi radioaktivnega sevanja.

V zadnjih letih se ozaveščenost o pomenu narave in naravnega stopnjuje. Prebivalstvo znova daje pomen estetiki, praktičnosti in zdravju ter ekologiji. Sodobna naravna gradnja nadaljuje razvoj tradicionalne naravne gradnje, v kateri prebiva človeštvo že od svojih začetkov.

Zakaj naravna gradnja?

- Ljudje smo naravna bitja in najbolje se počutimo v naravi.
- Narava nam nudi vse, kar potrebujemo za življenje. Hiša naj človeka z naravo povezuje in ne ločuje.
- Naravna gradnja nudi človeku celostno gledano najboljše, najprijetnejše in najbolj zdravo bivalno okolje.
- Zasleduje cilje, kako z najmanj truda, materialov, časa, dela in posegov v naravo ponuditi človeku celostno gledano najboljše možno bivalno okolje. Kjerkoli na svetu smo, si lahko iz lokalnih materialov zgradimo optimalno bivališče. V krajih z žitnimi polji se uporablja slama. V Sloveniji imamo izobilje lesa, slame, ilovice in kamna.

Stavbe, narejene na način naravne gradnje, se pravno in zakonsko tretira kot vse ostale stavbe. Objekti imajo pridobljeno gradbeno in uporabno dovoljenje, vgrajeni materiali in sistemi gradnje so certificirani in testirani. Zagotovljena je zdravstvena, požarna in potresna varnost.

Danes težko najdemo popolnoma ohranjeno hišo, takšno, ki obstaja v svoji prvotni podobi. To pa ne pomeni, da teh hiš ni. Vedno pogosteje srečujemo tudi primere čudovitih rekonstrukcij starih butanih in zidanih hiš, vse več pa je tudi novogradenj z vmesnimi citati tradicionalnega. Nekateri v tem vidijo proces postopnega vračanja k človeku prijazni arhitekturi.

Ljudska arhitektura panonskih hiš je del lastne kulture Prekmurcev in smo z njo genetsko povezani. Priča o gmotnem, družbenem in duhovnem prizadevanju človeka v določenih ča-

sovskih obdobjih. Danes je dediščina lahko še vedno del našega življenja (v sodobni obliki). Ne smemo je razumeti le kot oblike preteklosti, ampak predvsem kot obliko sedanjosti in sodobnosti z razsežnostjo zgodovine.

Magdina hiša v Filovcih

Novodobna cimprača v Moravskih Toplicah

Maketa cimprače z razstave

mag. Klaudija Šek Škafar

Nagrada Združenja splošnih knjižnic v roke PIŠK Murska Sobota

Letošnji Teden splošnih knjižnic se je pričel 14. novembra in zaključil 18. novembra z Dnevom splošnih knjižnic v Krškem. Na dogodku so bile podeljene nagrade Združenja splošnih knjižnic za najboljše projekte, ki na poseben in inovativen način zblížujejo knjige in bralce, ter nagrada za najboljšega ustvarjalca bralnih priporočil na portalu Dobreknjige.si.

Izmed trinajstih prijavljenih projektov je komisija pri Združenju splošnih knjižnic izbrala tri, ki kažejo inovativen pristop k strokovnemu knjižničarskemu delu oziroma k oblikovanju storitev za uporabnike.

Nagrado za najboljši projekt slovenskih splošnih knjižnic za inovativen pristop k strokovnemu delu je prejela Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota za projekt Katalogizacija judovskih molitvenikov in obrednih knjig iz obdobja od 1779 do 1942.

V obrazložitvi nagrade so zapisali: »Knjižnica je v okviru projekta Katalogizacija judovskih molitvenikov in obrednih knjig iz obdobja od 1779 do 1942 katalogizirala skoraj 100 enot molitvenikov in obrednih knjig, ki so bile v lasti judovskih družin, živečih na območju Prekmurja do začetka druge svetovne vojne oz. do deportacije v koncentracijska taborišča, in osnovala Judovsko zbirko. Zbirka vsebuje molitvenike in obredne knjige

v hebrejskem, madžarskem in nemškem jeziku ter jidišu in so dragocena zapuščina prekmurske judovske skupnosti. S katalogizacijo je knjižnica omogočila raziskovalno delo na tem gradivu, z osnovanjem zbirke pa se poklanja spominu nekdanjega dela svoje skupnosti in gradi zavest o kulturi in preteklosti svojega kraja. Pri katalogizaciji jezikovno, vsebinsko in kronološko posebnega gradiva v sistemu COBISS se je knjižnica soočila s številnimi izzivi, ki niso del njene vsakdanje prakse, in pri reševanju ubirala še neuhojene poti. Rešiti je morala vprašanja transkripcije, dela z neznanimi jeziki, problematiko identifikacije gradiva in druga. Uspešno jim je bila kos ob povezovanju s številnimi zunanjimi sodelavci, vključno s strokovno podporo Izraelske nacionalne knjižnice. Pomemben rezultat projekta je novo osnovana zbirka, ki bogati kulturno dediščino Pomurja. Z vpisom v sistem COBISS je na razpolago raziskovalcem in vključena v širši kontekst predstavitve kulturne dediščine, s potujočo razstavo pa se še širi njena prepoznavnost.«

Nagrado Združenja splošnih knjižnic sta prejeli še Knjižnica Lenart za projekt Od pobude lačni morda? Do knjige ke'mo jeli? in Mestna knjižnica Ljubljana za projekt Bedimo z Leonardom – Noč v Mestni knjižnici Ljubljana. Prvo priznanje za najboljšega knjižničarja, ustvarjalca bralnih priporočil na portalu slovenskih splošnih knjižnic Dobreknjige.si, je prejela Jana Maja Valentinčič, bibliotekarka iz Mestne knjižnice Ljubljana.

Prejem nagrade (Arhiv Posavskega zbornika)

Priznanje za projekt (PIŠK Murska Sobota)

*Je že na tem
da pokisli jesen
ulice in trge
in lahkožive prste*

*nataknjene spletične
ki baronu čistih let
speštavajo pozavno*

*in zdaj je kot potem
in za stoletje davno*

Milan Vincetič: Pripevi, 2017, str. 44

Literarni utrinki

Jože Vugrinec

Pregled zgodovine Prekmurja: preteklost Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja.

Ur. Andrej Hozjan. Murska Sobota :
Pomurska akademska znanstvena unija
(PAZU), 2021

Večavtorska strokovna monografija

PAZU je v lanskem letu izdala strokovno monografijo *Pregled zgodovine Prekmurja* s podnaslovom *Preteklost Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja*, vsebinsko bogato delo osemnajstih avtorjev oz. soavtorjev objavljenih tekstov. Uredil jo je prof. dr. Andrej Hozjan, ki je razen zahtevnega uredniškega dela opravil še veliko težje – vsebinsko usklajevanje in povezovanje dognanj, ugotovitev in sklepov več avtorjev v enem članku. Hozjan je tudi avtor ali soavtor petih prispevkov v njej.

Poleg treh uvodnih zapisov (Mitja Slavinec: *Pregled zgodovine Prekmurja*, Andrej Hozjan: *Od Zgodovine Prekmurja do Pregleda zgodovine Prekmurja*, Metka Fujs: *Prekmurje – podoba prostora in ljudi*) monografijo sestavlja še enajst člankov. Razvrščeni so v dve obsežni poglavji: I. *Prekmurje od prazgodovinskih dob do konca 20. stoletja* in II. *Prekmurje v književnosti, umetnosti, arhi-*

tekturi in ljudskem kulturnem izročilu. Kot je že iz njenih naslovov razbrati, je zgodovina Prekmurja (deloma tudi Porabja, tega v članku *Slovensko Porabje 1920–2000* avtorjev Marije Kozar-Mukič in Dušana Mukiča) prikazana predvsem v I. poglavju. Na osnovi arheoloških izkopavanj in najdb so najprej strokovno, zanimivo prikazana prazgodovinska obdobja naših krajev pa čas do konca antike izpod peresa Irene Šavel. Ostali del tega poglavja (razen že omenjenega prispevka o Porabju) zapolnjujejo obsežni, a vsebinsko zgoščeni članki, ki prikazujejo našo zgodovino od začetka srednjega veka do konca 20. stoletja. Pri treh od štirih – *Srednjeveško Prekmurje. Od zgodnjehlovske poselitve do bitke pri Mohaču, Prekmurje v 19. stoletju in do priključitve h Kraljevini SHS ter Prekmurje od priključitve h Kraljevini SHS do konca 20. stoletja* – je veliko soavtorjev (npr. zgodovinarica Metka Fujs, arheolog Branko Kerman in drugi, pa člani PAZU Darja Kerec, Attila Kovács, Klaudija Sedar in drugi). Pri vseh je soavtor tudi Andrej Hozjan, prav tako član PAZU. Brez soavtorstva je njegov tekst *Prekmurje v novem veku. Od bitke pri Mohaču do konca 18. stoletja*, po vrsti tretji v tem poglavju.

II. poglavje, ki ni čista zgodovina, je pa v njem odlično prikazana zgodovina prekmurske slovenske in porabske slovenske književnosti (Franci Just: *Književnost Prekmurja in Slovenskega Porabja*), potem književnost in publicistična dejavnost avtorjev madžarske narodnosti (Lajos Bence: *Literarna in publicistična dejavnost madžarske narodne skupnosti v Sloveniji*), umetnostno-zgodovinski spomeniki in dosežki pri nas (Janez Balažic: *Bistvene poteze umetnostnozgodovinske podobe Prekmurja med romaniko in koncem 20. stoletja*). To poglavje zaključujeta Franc Obal s prikazom arhitekture Prekmurja v 19. in 20. sto-

letju ter Jelka Pšajd s prekmurskim ljudskim izročilom. Na koncu knjige je seznam avtorjev z njihovimi kratkimi življenjepisi. Žal je prav pri teh nastalo nekaj nerazumljivih napak (npr. ob priimku Franca Kuzmiča je zapisana dubleta Küzmič, pomanjkljiv je življenjepis Alojza Šteinerja idr.).

Monografija Pregled zgodovine Prekmurja prinaša veliko že znanega, a tudi precej novih spoznanj o preteklosti ozemeljskega prostora med rekama Muro in Rabo in življenja v njem. In to vse od začetka srednjega veka do konca prejšnjega stoletja. Pomeni bogato osnovo za nastanek celovitega, strnjenelega prikaza zgodovine v tem prostoru. Bogati jo tudi raznoliko slikovno gradivo s spremnimi besedili (fotografije, zemljevidi idr.). Škoda, da ne prinaša daljšega zapisa s področja knjižničarstva, saj je soboška pokrajinska knjižnica poleg domoznanske zbirke v knjižničarskem svetu znana še z drugimi bogatimi zbirkami (npr. zbirka dr. Alfreda Šerka, zbirka doktorskih disertacij članov PAZU, zbirka darov prvega predsednika RS Milana Kučana, raznolika zbirka del literata Branka Šömna, likovna zbirka idr.) in s pisnimi zapuščinami pomembnih osebnosti prekmurske zgodovine (npr. dr. Avgust Pavel, pisatelj Miško Kranjec, Maistrov borec Jožef Godina idr.).¹

---

1 Od sredine 50. let prejšnjega stoletja in vse v naš čas je za ustanovitvijo Študijske knjižnice njena naslednica – Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota – v svojem razvoju dosegla raven vseh regionalnih knjižnic na Slovenskem, nekatere celo preseгла (poleg prej omenjenega še z rastjo števila gradiva, uporabnikov, s strokovnim kadrom, s potujočo knjižnico, ki izposoja gradivo tudi v Porabju, z odličnim sodelovanjem z madžarskimi knjižnicami v dobro prekmurskih Madžarov in porabskih Slovencev, kot gostiteljica pomembnih prireditev v državnem merilu, npr. Oko besede z nagrado večernica, s Pravljičnimi večeri za odrasle in z drugimi dejavnostmi; pa seveda z izgradnjo nove knjižnične stavbe,

Škoda tudi, da strokovno delo z različnimi, bogatimi vsebinami, kakršna monografija o prekmurski zgodovini je, ne prinaša tudi recenzij prof. dr. Boža Repeta in dr. Laszla Gönca.

Za sklep: PAZU je ob pomoči lucidnega urednika izdala v vsebinskem in oblikovnem pogledu zelo pomembno delo za poznavanje prekmurske zgodovine. Vredno ga je vzeti v roke, pozorno prebrati, premisliti njegove vsebine in postati ponosen človek na svoje poreklo, če izhajaš iz prostorov in časov, ki so v njem obravnavani. Skratka – zbornik pomeni pravo osnovo za nastanek celovitega, strnjenelega, strogo zgodovinskega prikaza prekmurske zgodovine. Njen avtor bi moral biti razgledan, bister, s politiko neobremenjen zgodovinar.²

---

ki knjižničnim delavcem dobro delo omogoča, uporabnikom vseh starosti pa poleg gradiva in informacij nudi tudi dobro počutje).

2 Zgodovinar, ki bi objektivno prikazal zgodovino krajin Prekmurje, Porabje in Radgonski kot, tudi njihovih nekdanih in sedanjih ljudi, razmer in pripadnosti teh ozemelj trem današnjim državam.

Julijana Vöröš

Življenje in delo Štefana Barbariča.

Ur. Vesna Mikulič.

Ljubljana: Slovenska matica, 2021

Druga najstarejša še delujoča slovenska založba Slovenska matica je v zbirki *Odstiranja* lansko leto izdala spominski zbornik ob stoletnici rojstva literarnega zgodovinarja Štefana Barbariča. Širši javnosti gotovo premalo znani univerzitetni profesor, urednik in ravnatelj Slovanske knjižnice v Ljubljani, je bil po rodu iz Prekmurja. Med vojno je študiral slavistiko v Budimpešti. Ker mu je bila madžarščina domača že iz otroštva, se je brez težav in z delovno vnemo loteval študija ter si nabiral znanje pri uglednih profesorjih. Madžarščino je kasneje s pridom uporabljal pri raziskovanju prekmurskega slovstva in prevajanju iz madžarščine v slovenščino. Po vojni se je odločil za vrnitev domov in študij dokončal v Ljubljani, kjer ga je pred vojno že začel. Monografija odstira njegovo življenjsko pot, medvojni študij v Budimpešti, usodo, ki ga je doletela med "čistkami" na ljubljanski univerzi konec petdesetih let, profesuro v Zadru, doktorat v Zagrebu in kasneje povratak v Ljubljano, kjer je zapustil viden pečat dveh pomembnih humanističnih ustanov, Slovenski matici in Slovanski knjižnici.

Posebno poglavje v knjigi je namenjeno Barbaričevim prevodom iz madžarščine, sklepa pa so spominski zapis hčerke, tudi priznane slavistke Nade Barberič Naskov.

V zborniku je navedenih veliko virov, ki bodo v pomoč marsikateremu raziskovalcu. Posebno vrednost pa daje celoti bibliografija avtorjevih znanstvenih in prevodnih del.

Natančen bralec bo morda tu in tam zaznal kakšno neskladje med posameznimi avtorji, ki so najbrž pisali vsak zase in ob tem črpali iz različnih virov. Tako npr. urednica dr. Vesna Mikulič v uvodnem poglavju navaja, da je bil Barbarič po končanem študiju profesor na gimnazijah v Ljubljani in Črnomlju. V resnici je bil v Ljubljani zgolj pripravnik, profesor pa nato v Črnomlju in na Ravnah na Koroškem, kakor navajajo drugi avtorji in hčerka v zaključnem poglavju. V prispevku dr. Toneta Smoleja, ki se sklicuje na arhive Filozofske fakultete v Ljubljani, zasledimo podatek, da so mu v Ljubljani priznali vse budimpeštanske semestre, medtem ko hčerka Nada Barbarič navaja, da so mu od petih opravljenih semestrov priznali zgolj dva. Podobnih neskladij je še nekaj. Škoda tudi, da so grafi v prispevku Nade Košič Humar, ki prikazujejo Barbaričevo delo v Slovanski knjižnici, odtisnjeni dokaj drobno in tudi barvno precej nerazvidno.

Spominski zbornik, ki bi ga morali prebrati ne le tisti, ki so profesorja poznali, ampak tudi vsi kasnejši študentje in diplomanti slavistike in komparativistike.

Odlomek:

Tako se skozi monografijo, ki nas poveže po vseh postajah Barbaričeve zelo razgibane in včasih zapletene življenjske in poklicne poti, pokaže, da je bil dr. Štefan Barbarič izjemno pomembna osebnost za literarno zgodovino in znanstveno ter kulturno življenje slovenskega in širšega južno-slovanskega in slovanskega prostora. Tega je bogatil s svojo neizmerno predanostjo knjigi, kot rojeni Prekmurec pa je vanj prinašal posebno senziбилnost za stik različnih kultur in književnosti.

(Iz spremne besede Vesne Mikolič, str. 11)

Julijana Vöröš

Mateja Gaber: Svet, kot iz škatlice vzet.

Pekel: Zavod Volosov hram, 2022

Dr. Mateja Gaber oz. Škrabanova Matejka, po rodu Sobočanka, je lektorica za nemški jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V pričujočih zapisih, ki so nastajali v času pandemije, je najprej strnila svoje spomine na otroštvo v Murski Soboti do konca gimnazijskih let. Nato pa pripoved vodi skozi svoja študijska leta vse do današnjih dni. Poglavja so naslovljena s *Ko izgovorim besedo ...* In res se pod sleherno "besedo" skriva nostalgичen košček njenega odraščanja v prekmurskem mestu. Avtorica svoj rojstni kraj dosledno naslavlja Sobota, tako kot je to običajno med domačini in se izogiblje pridevnika Murska, ki Prekmurcem nemalokrat vzbudi rahlo vsiljen priokus. Zdi se, kot bi se znašli med Proustovimi junaki. Podobno kot je znamenitemu francoskemu pisatelju okus magdalenice na usta polagal lastne, že dolgo pozabljene spomine, tudi Mateji Gaber sleherna izgovorjena beseda iz pozabe prikljiče spomin. Spomin na osebe, ki jih ni več ali so se z leti spremenile, na dogodke, ki se ne bodo več ponovili. Kot zapiše v sklepu, ob vsakem obisku Sobote še vedno išče ljudi, kakršne ima v spominu, dokler se ne zave, da so se ti povsem spremenili, da torej išče nekaj, česar v nekdanji podobi ne bo mogla več zagledati. Zanja pa so še vedno takšni, kot bi jih vzela iz šatulje, na kar nas spomni že zunanja oprema knjige, takoj ko jo vzamemo v roke. Osebe so poimenovane s svojimi pravimi

imeni, tako kot tudi zgradbe; in s tega vidika bo morda branje najprej zanimalo vse tiste, ki Soboto in njene prebivalce dobro poznajo. Kar pa nikakor ni nujno. Sedemdeseta in osemdeseta leta, v katerih je odraščala, so popisana tako, da jih zlahka doživljajo tudi drugi bralci. Je pa celota seveda tudi poklon staršem, sestri, možu, hčerkam in vsem sorodnikom, ki so jo oblikovali na njeni dosedanji življenjski poti. Spomine sklepata dva prijateljska zapisa ter esej dr. Milene Blažič, ki besedilo strokovno analizira z jezikovnega in literarnega vidika. Svoj pogled na prebrano je na zadnji platnici dodal še dr. Matjaž Kmecl.

Odlomek:

Potem pa je prišla na dan Jenöjeva podjetnost, ki je bila že ob rojstvu zapisana v horoskopu. Iz malega soboškega podjetja Ustroj je naredil veliko podjetje Agroservis, to pa je tudi čas, ko je spoznal mlado nadebudno medicinsko sestro, ki je iz Ljubljane prišla v Prekmurje na prakso. V petdesetih letih je bila Sobota na drugem koncu sveta, od Ljubljane oddaljena 10 ur. Toliko je namerč potreboval vlak z lesenimi klopmi, da je opravil pot slabih 200 kilometrov. Danes je potovalni čas občutno krajši, a še vedno se zdi, da je Sobota nekje na obrobju in da živi neko svoje življenje, ki se ga prestolnica komaj dotakne. Po Soboti pride Lendava, še malo Madžarske, nato pa že Moskva. Ni čisto tako, a zagotovo se je tako zdelo mami, ko je prvič prispela v Prekmurje. A zgodba o mami je druga zgodba, tista, ko izgovorim besedo mama.

(str. 42)

Julijana Vöröš

Norma Bale: Ptice dronovke/Ftice dronovke.

Murska Sobota: Argo (knjižna zbirka Med Rabo in Muro), 2021.

Knjižna zbirka Med Rabo in Muro je vsakoletni knjižni dar murskosoboške založbe Argo (nekdaj Franc–Franc) Slovencem v Porabju. Natisnjena je dvojezično, v knjižni slovenščini in porabskem narečju. Tokrat je deset zgodb prispevala Norma Bale, profesorica slovenščine in nemščine, ki slovenščino poučuje na gimnaziji v avstrijski Radgoni. Nekoliko zagoneten naslov bralca napeljuje na drone, plovila, ki so v zadnjih letih postala ljudem koristna iz mnogih razlogov. Kot zapiše avtor spremne besede, so droni nekakšni ptiči, ki lahko vse vidijo in informacije posredujejo tudi ljudem, česar prave ptice ne zmorejo. Avtorica zgodb pa naslov pojasnjuje s svojimi izkušnjami. Zlasti z izkušnjami ob sobivanju v obmejnem prostoru. Glavne junakinje so ženske, učiteljice, ki se gibljejo v nekem obmejnem prostoru, med Slovenijo in Porabjem, avstrijsko Radgono in Gradcem ali hrvaško Istro, ob tem pa jih običajno neprijetne izkušnje z nasprotnim spolom pahnejo v osamo in samoizpraševanje o usodi, ki jim je namenjena. Čeprav so v nekaterih zgodbah celo višje rasti od nasprotnika, se ob srečanjih z njimi sprva počutijo neobgljene in prestrašene. Nazadnje pa se kljub vsemu izkažejo

značajsko močne in samosvoje. Le v zgodbi *Cena vrednot* je glavni junak moški, ki se mora braniti pred muhami svojega nadrejenega. Tu je seveda še meja, ki na tak ali drugačen način dodatno vpliva na ljudi. Je meja sploh potrebna? Se ne bi dalo živeti brez mej? Na takšna in podobna vprašanja Norma Bale ne daje dokončnih odgovorov; zgodbe so odprte in bralcu je prepuščeno, kakšno nadaljnjo usodo bo pripisal kateri izmed junakinj. Bralci, ki imajo izkušnje z dvojezičnostjo, se bodo najbrž lažje vživeli v posamezne zgodbe, za vse druge pa je branje vredno poskusa in razmisleka.

V porabščino je zgodbe prevedel Dušan Mukič, fotografije pa je prispeval mladi fotograf Niko Prelec.

Odlomek:

Medtem ko pišem ta uvodni tekst, ugotavljam, da je moje celotno življenje označeno s prostori sobivanja in samoizpraševanja o (ne)zmožnosti pripadanja. Lebdim nad zgodbami in jih popisujem, kakor sem jih občutila: včasih so zarezale v meso, včasih so odplavale mimo. Nekatere so skoraj resnične, nekatere so izmišljene, kakšna je tudi iz sanj. Imena v kratkih zgodbah niso povzeta po ljudeh, za katere bi vedela, da obstajajo, literarni liki so skice mojega opazovanja in čudenja.

(Iz avtoričinega uvoda, str. 18–19)

Julijana Vöröš

Kostas Hatziaandoniu: Agrigento

Maribor: Pivec, 2021.

Prev. Klarisa Jovanović.

Ob branju prvih strani sem se najprej spomnila romana Houwelandtovi nemškega pisatelja Johna von Düffela. A sem kaj hitro ugotovila, da gre pri obeh avtorjih zgolj za podoben uvod, za pisateljski postopek, ki naj bi pri bralcu vzbudil napeto pričakovanje. Če se pri Düffelu nato vse odvija okrog razbite družine glavnega junaka in je dogajanje postavljeno v sedanost, grški pisatelj zgodbo zasuče čisto po svoje.

Ostareli zdravnik, že hudo bolan, vse svoje življenje živi v mestu Agrigento na jugu Sicilije. Kraj so že pred tisočletji kolonizirali prebivalci z grškega Rodosa. Med pradavnimi prebivalci Agrigenta, antičnega Akraganta, je bil slavni polihistor in filozof Empedokles. Zdravnik Pausania, ki ga imajo ljudje sicer radi, a ga zaradi nenavadnih metod zdravljenja kdaj pa kdaj gledajo tudi po strani, že od nekdanje sestavlja zgodovino mesta in obenem zgodovino Sicilije. Njegova pripoved se zato bere kot nekakšna "zgodba v zgodbi". Pausania pa ima po drugi strani še eno skrivnost, za katero ve le njegov najbolj zaupni prijatelj. Skriva namreč nekdanjega mafijca, ki je na begu pred policijo in hkrati pred mafijsko organizacijo, ki ji je nekdanj pripadal. In tretja zgodba celote se tiče Pausanijeve hčerke, ki živi v Rimu in vsako jesen obišče očeta. Njeno tokratno bivanje

na Siciliji se najprej preplete z usodo nekdanje sošolke in kasneje z usodo sošolca z Rodosa, ki je bil že v študijskih časih zanjo več kot le sošolec. Se bosta njuni življenji združili?

Roman je sestavljen natančno, zgodbe se prepletajo med seboj in druga za drugo vodijo v Agrigento. Tako kot je bil polihistor antični Empedokles, tako polihistoričsko je grški pisatelj zasnoval in napisal svoj roman. S kopico zgodovinskih in umetnostnozgodovinskih dejstev, s citati iz Empedoklovih del, izpisanimi v antičnem heksametru, z natančno izrisanimi ulicami mest na Siciliji, po katerih se gibljejo junaki. In to ne glede na dejstvo, da si je pri pisanju pomagal zgolj z vodniki in drugimi knjigami o Siciliji, otok pa sam obiskal šele kasneje.

Prevajalka Klarisa Jovanović, ki že vrsto let prebiva v Prekmurju, je na literarnem večeru v soboški knjižnici bralce opozorila, naj roman berejo takrat, ko imajo res vsaj eno uro časa, sicer bodo ob kopici najrazličnejših dejstev vse prehitro obupali. Še bolje pa je, če ga berejo postopoma, poglavje za poglavjem ali celo stran za stranjo, saj jih bo le tako zajel duh antike in Sicilije. Kdor pa namerava Sicilijo obiskati, naj roman obvezno prebere v celoti.

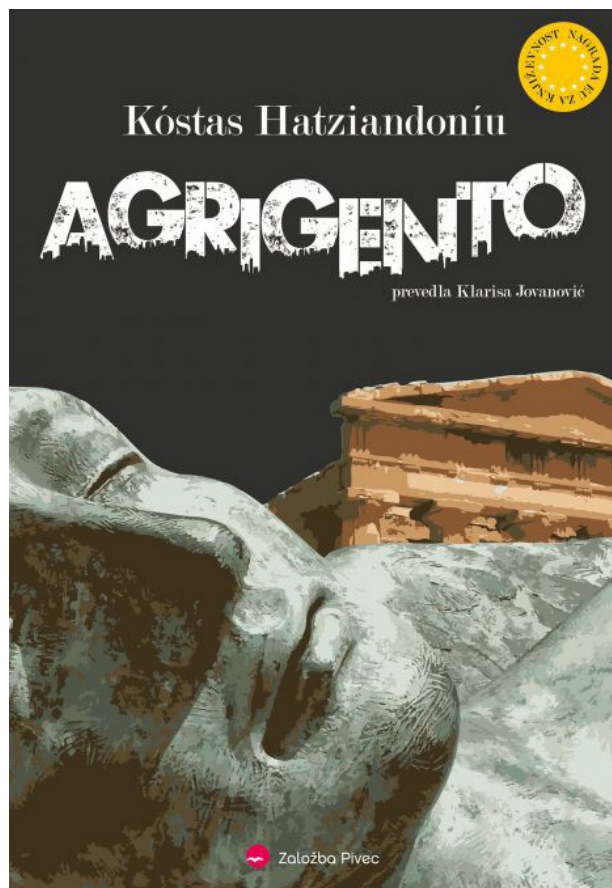
Odlomka:

Dragi prijatelji, mi smo južnjaki. drugačen način razmišljanja, drugačen odnos do življenja. Podredili smo se, to že, a nismo izginili. Prilagodili smo se, to je vse, toda globoko v sebi smo še vedo isti. Otroški, sentimentalni, pobožni, a tudi surovi. Pravijo, da so severnjaki racionalni, da rojevajo znanstvenike in osvajalce, mi, ki nas baje zanaša v metafiziko, pa iščemo čudeže in odrešenike, obožujemo tirane, junake, svetnike. Neumnosti. V bistvu smo mi tisti, ki ne prenašamo dogem in institucij. Svet severnjakov je poln zakonov, ne naš. Pri nas je vsak posameznik zakon zase.

(str. 260)

V cerkvi s sinje modrimi stenami je stal oltar, umetelno izrezljan iz cipresovine. V kupoli je lebdel vonj po pinijah. Trepetajoča svetloba sveč ju je vabila k molitvi, za katero nista nikoli našla dovolj moči, da bi jo izrekla, in ju hkrati osvobajala bremena, ki ju je težilo. Drobní plameni večnih lučk so odsevali na svetniških podobah, vitke sence marmornatih kipov so padale na pilastre. Vsepovsod božji mir in milina. Benediktinec z videzom nadangela ju je blagoslovil, ko sta zapustila cerkev. Veter se je, zmeden, zaganjal v spirale čipkastih oblakov, ki jim ni bilo videti konca. "Kako prav imajo tisti, ki trdijo," je dejal Linos, ko sta prišla iz cerkve, "da si dežela, ki ji vzameš vero, nikoli več ne opomore. Tu ne pomaga nobena ideja, nobena živopisana znanost. Takšno deželo prav kmalu prekrije puščava. V njej je vse brez smisla, ker je vse dovoljeno."

(str. 300)

Julijana Vöröš

Alfred Matiš: Potočnjekovi

Kupšinci: Zavod Droplja, 2021.

Rudi Potočnjek, preprost kmet z Goričkega in rezervist starojugoslovanske vojske, je nekaj dni pred začetkom vojne vpoklican. Njegova vojaščina pa ne traja dolgo. Vojaki so poslani čez reko Muro na Štajersko, kjer jih hitro zajamejo nemške enote, jih razorožijo in kot vojne ujetnike razpošljejo v taborišča širom po Nemčiji in Madžarski. Večini uspe kaj hitro dobiti odpustnice in se kot civilisti vrnejo domov k svojim družinam, Rudija pa kar ne izpustijo. Kljub temu, da je v oskrbo sosedi prepustil kar šest, še skoraj povsem negodnih otrok. Rudi med svojo odisejado od enega do drugega delovnega taborišča, kjer se naleze vsakršne golazni, vztraja zgolj ob misli na to, kako se bo spet srečal z njimi. A čas mineva in ko se končno po dveh letih sredi zime vrne na domačijo, ga pričaka grozljiva sprememba. Hiša je zametena s snegom, o otrocih pa ne duha ne sluha. Šele s pomočjo sosedov začne dojemati, kaj se je v resnici zgodilo. Toda njihovim tolažilnim besedam se ne vda. Vse sile usmeri v to, da bi svoje otroke znova pripeljal k sebi.

Roman, ki obsega še tri nadaljevanja, je zapuščina nekdanjega murskosoboškega sodnika, po rodu iz Vidonec na Goričkem, kamor je postavljeno tudi dogajanje. Spremna beseda omenja "kafkovsko ozračje" in res je v romanju osrednjega lika, najprej skozi taborišča in proti koncu

prvega dela od enega do drugega urada novih, madžarskih, oblasti nekaj, kar bralca spomni na romana Grad ali Proces. V tem pogledu tudi dejstvo, da se zadnje poglavje prvega dela odvija v vasi Grad na Goričkem, ni zanemarljivo. Branje je tekoče in ga ni moč odložiti kar tako. Dodatno napetost vzbuja zastranitve in skrivnost o Rudijevi ženi, ki se v prvem delu še ne razkrije. Kmečko življenje je opisano tako, kot so kmetje nekdaj v resnici živeli in bo zagotovo pritegnilo tudi mlajše bralce. V ozadju pa seveda tli druga svetovna vojna, ki je bila v Prekmurju pod madžarsko oblastjo skoraj do konca drugačna kot drugje pod nemško. Kdor bo prebral prvo knjigo, bo rad segel po nadaljevanju in prebral še ostale tri, ki segajo v čas po drugi svetovni vojni, vse do sedanjosti.

Odlomek:

Veste, gospod, nekaj vam bom sedaj povedal, pa nikar mi ne zamerite! Vsak siromak, pa naj ima še toliko otrok, želi imeti deco pri sebi, okoli sebe. Večji siromak je, bolj se jih oklepa. Siromak ljubi drugače, kakor se reče, in, kako naj povem, bolj s srcem in manj s pametjo. Tu je razlika. Sem prav povedal? Vi tega, gospod, ne morete razumeti.

(str. 217)

Siskovčastiti gospod! Gnanjen po Vaši veliki hišbeznojivosti
 se vam od srca zahvaljujem. Gospod Bog blagoslovi vas
 in vse vaše delo. Održavite srečno in nadahnjite
 smladeniškimi ogledmi boji za obrambo čistote naših
 hišnih prekmurcev". To vam prištevno želi za god in vas
 spoštljivo pozdravlja
 17. III. 35 -

Ivan

Arhiv za nedeljsko sl. božjo v bolški sobi - deloma tako izvršen